

MIHAI EMINESCU

LĂMURIRI PENTRU VIAȚA ȘI OPERA LUI EMINESCU

REDACTATE CU CONCURSUL LUI

GH. BOGDAN-DUICĂ

DE

LECA MORARIU

Scară în școala primară din Cernăuți, cercetată de Mihai Eminovici.
(1858 — 1860)

CUPRINSUL:

Gh. Bogdan-Duică :	Muzicalitatea lui Schiller și Eminescu.
Artur Gorovei :	Amănunte din viața lui Eminescu.
Gh. Bogdan-Duică :	Eminescu în Cernăuți (Poetul, diletant teatral).
Sofia Ștefanovici :	Amintiri eminescene.
Gh. Bogdan-Duică :	Mihai și Veronica (1876—1880).
Victor Morariu :	„Luceafărul” în nemțește (Continuare).
I. E. Toroușiu :	D. Murărașu, Naționalismul lui Eminescu.
I. E. Toroușiu :	D. Murărașu — G. Călinescu
I. E. Toroușiu :	G. Călinescu : „Viața lui Mihai Eminescu”.
Gh. Bogdan-Duică :	Relativ la „Geniu Pustiu”.
C. Manolache :	„Inepția” lui Eminescu.

MULTE ȘI MĂRUNTE

Victor Morariu. — Gh. Bogdan-Duică. — Leca Morariu.

BULETINUL
„MIHAI EMINESCU“

CERNĂUȚI

— ANUL III 1932 —

CUPRINSUL

p. Buletinul „Mihai Eminescu“ An. III 1932

- Bălan Teodor*: Trupa Fani Tardini în Bucovina, 1864 și 1865, 121.
- Bogdan-Duică Gh.*: Muzicalitatea lui Schiller și Eminescu 1; Eminescu în Cernaui (Poetul, diletant teatral) 5; Mihai și Veronica (1876—1880) 10; Reviziv la „Geniu Pustiu“ 49; „Albul munte“ 58; Și iarăși „albul munte“ 59; Burăh și Eminescu 65; Notiță despre Fany Tardini (1865) 72; Eufrosina Popescu și Mihai Eminescu (Ipoteză) 109; G. Reinbeck 178; Iminovici 179; „Decameron dramatic“ (Epoca berlineză) 185; Gânduri epice (Planul lui Decebal) 195; „Venere și Madonă“ 200.
- Capră Constantin*: Două documente dela revizorul Eminescu 197.
- Chibici-Révneanu A.*: Scrisoare (1886) către I. Slavici 167.
- Colo (?)*: Scrisoare (1884) către I. Slavici 169.
- Eminescu Mihai*: Cultură și știință 76.
- Gorovei Artur*: Amănunte din viața lui Eminescu 2.
- Manolache C.*: „Inepția“ lui Eminescu 50; Un „eminescolog“ autentic: d-nul G. Călinescu 68; Statuea lui Eminescu la Iași 171.
- Morariu Leca*: Epilog (anti-Călinescu) 48; I. N. Roman despre Eminescu 62; Eminescu și Epaminonda Bucevschi 62; „Gajus“ = Eminescu 62; Eminescu la... Techirghiol (anti-Călinescu) 141; Pentru M. Pascali 179; Glossa lui Eminescu (Împotriva lui „Tudor“ Weinbaum-Vianu) 179; Unde a murit Veronica Micle 179; Eminescu și clasicismul antic 180; Astronomia lui Eminescu și a altora! 181; „Moș Pantazi“ despre Eminescu 199; „Bețivul“ și „literatul“ Scipione Bădescu 199; Eminescu inițiator al serbării dela Putna (1871) 200.
- Morariu Victor*: „Luceafărul“ în nemțește 16; 98, 187; Și iarăși Eminescu în nemțește 61.
- Murărașu D.*: M. Eminescu, Cultură și știință 74.
- Șoimescu Ștefan*: În marginea unor critici 117.
- Ștefanovici Sofia*: Amintiri eminescene 8.
- Torouțiu I. E.*: D. Murărașu, Naționalismul lui Eminescu (1932)!... 28; D. Murărașu—Gh. Călinescu 35; G. Călinescu, Viața lui Eminescu (1932) 41; Note 168 și 170.
- Redacționale: I. „Cusminschi, prietenul favorit al lui Eminescu 63; „Sermana Morellă“ 183.
- Administrative: Binevoitorii și... paraziții noștri!!! — contrapagină.

Ilustrații

Scară în școala primară din Cernaui, cercetată de Mihai Eminovici (1858—1860) — coperta fascic. 8; Școala primară cercetată de Mihai Eminovici 60; Vestibulul aceleiași școale primare 63; Aron Pumnul — coperta fascic. 9; Statuia Eminescu dela Iași (destul de netrebnică și dânsa — după cum ne-am convins noi din autopsie! L. M.) 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177; Rareșa (Raluca) Iurașcu (Mama lui Eminescu) — coperta fascic. 10; Două documente dela revizorul școlar Eminescu (1876) 195 și 198.

Binevoitorii și . . . paraziții noștri !!!

Pentru a-și prelungi existența, Buletinul „M. Eminescu” a dat la Cernăuți în 17 Martie 1933 un Concert cu concursul: D=nei Octavia Lupu-Morariu, fițrată a I-lui Concurs internațional de muzică dela Viena (1932), D=nei Prof. de Conservator Hedviga Halitchi (pian), al d=lor Dr. Victor Morariu (violină), Dr. Aurel Morariu (flaut), Dr. Viktor Weywara (violă), Dr. Leca Morariu (violoncel) și al Corului de plugari din Cosmin dir. de Păr. Eugen Jancovschi. Cu prilejul acesta am mai primit următoarele daruri; dela: d=l Dr. Aurel Morariu avocat, 500 lei; d=l Colonel Ștefan Georgescu cîndt. Cercului de recrutare Cernăuți și d=l prof. univ. Dr. Vasile Loichiță câte 300 lei; Î. P. S. Sa Mitropolitul Dr. Nectarie Cotlarciuc, d=l General C. Iacob și Prefectura Cernăuți câte 200 lei; d=l dir. adm. Avel Crudu și Pri-marul Dr. Nicu Sauciuc-Săveanu câte 100 lei; d=l Dr. Isidor Bodea, dir. de spital, 80 lei; d=l Dr. Lazar Dranca și x. y. câte 50 lei. Deci suma de 2.080. Dar venitul acestui Concert eminent cultural a avut de îndurat următoarele urgii fiscale: Admi-nistrația financiară, cu un foarte anticultural exces de zel, ne=a luat 1.764 lei, iar Societatea compozitorilor români — culmea ravagiilor dijmuitoare — suma de 555 lei! Firește, am protestat. Răspunsul Admin. fin., ca de obicei, întârzie mereu . . . Cen-trala Soc. comp. români dela București a fost nevoită să ne dea dreptate, dispunând — chipurile — „reducerea la minim” a impozitului. Dar reprezentanța ei Cernăuțeană pretextează — iarăși ca de obicei — că „sume odată incasate nu pot fi restituite”! Altă intervenție a noastră la Centrala bucureșteană nu s’a învrednicit de nici un răs=puns!!! Precum exact la fel au fost jefuite de Soc. comp. români și alte instituții cul-turale dela Cernăuți: Soc. „Armonia=d=ieri” cu Concertul-Porumbescu (numai Poru=bescu!) din 20 Mai a. c. (jefuită cu 300 lei; am dori să știm ce operă a lui Po-rumbescu a fost editată de Soc. comp. români!); Soc. „Meseriașul Român” cu Concertul din 4 Iunie a. c. (jefuită cu 600 lei) etc. etc. etc. Și=i atât de documentar pasagiul următor dintr’o scrisoare (datată Cluj 11 Iunie 1933) a d=nei Dr. Livia Cionca (nepoată a lui C. Porumbescu): „Romulus (distinsul prof. dela Academia de muzică dela Cluj R. Cionca) spune că ar concerta pentru bustul C. Porumbescu, dar fiscal și soc. compozitorilor români îi distruge”!

Din parte=ne eram datori cu aceste lămuriri onor. noștri abonați! . . . Să se știe deci bine căruî „brâncovenism” îi datorăm noi reducerea la așa dimensiuni a buletinului „Mihai Eminescu”, publicație unică în întreg cuprinsul României! . . .

X Carol II.?

MIRAI EMINESCU

LĂMURIRI PENTRU VIAȚA ȘI OPERA LUI EMINESCU

Redactate cu concursul lui

G. H. BOGDAN-DUICĂ

DE

LECA MORARIU

MUZICALITATEA LUI SCHILLER ȘI EMINESCU

Domnule Morariu,

Din seria mea despre opera d-lui T. W.-Vianu despre Eminescu face parte și articolul despre neexplicata „armonie eminesciană”, publicat în *Cele trei Crișuri*, a. 1930, nr-ul 9-10 Anul XI paginile 111—112.

Pentru a-i da acestui (altfel isteț) fanfaron filosofico-estetic prilej să afle ce însemna la Schiller cuvântul *musical* (anul 1795), Te rog să binevoiești a publica un text excerptat și tradus din *Über naive und sentimentalische Dichtung* (Ediția O. Walzel — I. G. Cotta, Säkular-Ausgabe, vol. XII, p. 209): În genul sentimental-elegic puțini poeți s'ar putea compara cu *musicalul* Klopstock. „Zic *musical* pentru a aminti îndoita înrudire a poeziei cu arta musicală și cu cea plastică. Anume după cum poezia imită un obiect (*Gegenstand*) precizat, precum fac artele plastice, sau după cum ea (poezia) produce, ca muzica, numai o anume stare de sentiment (*Zustand des Gemüts*), fără ca pentru aceasta să aibă nevoie de un obiect, ea (poezia) poate fi numită plastică sau musicală. Expresia din urmă (*musical*) nu se raportează numai la ce în poezie, în mod real și ca materie, este musică, ci în general la toate efectele acelea, pe care ea le poate produce, fără de-a stăpâni fantasia printr'un anumit obiect; și în acest înțeles numesc eu pe Klopstock, de preferință, poet musical». În acest înțeles *Messiada* lui este operă musicală.

În note, comentatorul O. Walzel observă că fixarea deosebirii între *plastic* și *musical* a fost una dintre ideile cele mai

rodnice ale disertației lui Schiller. Comentatorul adaugă un pasaj dintr'o scrisoare dela 25 Mai 1792 (cătră Körner): «Eu cred că ceea ce produce opere de inspirațiune *nu* este totdeauna reprezentarea vivace a unei materii, ci adeseori numai o trebuință de materie (*Bedürfnis nach Stoff*), o tendință neprecizată după revărsarea sentimentelor încordate (*strebend*). Mie musicalitatea unei poezii, când m'așez s'o fac, îmi plutește înaintea sufletului mai des decât noțiunea limpede a conținutului, despre care adeseori abia sunt înțeles cu mine însumi». O. Walzel mai citează și scrisoarea cătră Goethe (18 Martie 1796), citată și în articolul meu din „Crisuri”. În treacăt despre „*atitudinea musicală*” Schiller a mai vorbit și în recensiunea despre Matthi-son. Lîmpede de tot Schiller s'a pronunțat în scrisorile despre educația estetică (Scrisoarea 22): «În dezvoltarea sa cea mai deplină, poezia, *cași* musica, trebuie să ne impresioneze puternic (*mächtig fassen*), dar totodată, *cași* plastica, să ne 'mpresoare cu o claritate liniștită».

Se știe că Schiller a fost o lectură de tinerețe a lui Eminescu. Întrucât acesta este și musical, dar și mai mult plastic, s'ar putea crede că teoria lui Schiller l-ar fi influențat? N'avem nicio probă despre vreo astfel de influență directă. Deaceia socotesc că folositor ar fi să i se studieze lui Eminescu, deosebit musicalitatea, deosebit plasticitatea fantasiei sale, deosebit raportul dintre ele. Acestea sunt drumuri spre cunoașterea alcătuirii sufletești a poetului român și spre nlăturarea judecăților date pe temei de noțiuni streine și neînțelese.

Gh. Bogdan-Duică

AMĂNUNTE DIN VIAȚA LUI EMINESCU

Câteva amănunte interesante, din viața lui Eminescu, se găsesc în scrisorile lui Titu Maiorescu și ale D-nei Mite Kremnitz, adresate lui Nicu Gane, scrisori care astăzi sunt la „Muzeul Folticenilor”.

Intr'o scrisoare din București 6/18 Decembre 1876, Maiorescu spune:

«Foarte frumoasă și admirată de toți este poesia lui Eminescu „Strigoii”. Il rog însă să facă *neapărat* o schimbare: La pag. 341, col. 2-a, a doua strofă de acolo vine versul „Și stânci în temelie clătindu-se vedem”. Acest „vedem” este cu neputință și strică tot. Dacă în aceea groasnică peșteră sau „dom” nu este numai magul și Arald, ci mai „vedem” și noi cetitorii cu țigara aprinsă, apoi unde mai rămâne groaza fantastică? Fără această eroare însă poesia este puternică în efectul ei, și are, ca toate lucrările lui Eminescu, nu știu ce suflare măreață».

Maiorescu se referă la poezia publicată în „Convorbiri literare”.

Cu tot sfatul lui Maiorescu, — Eminescu nu a făcut nici o schimbare versului acestuia, pe care neschimbat l-a publicat și Maiorescu, în prima ediție a poeziilor lui Eminescu.

Intr'o scrisoare, din București, cu data de 6 Iulie 1879, Mite Kremnitz îi serie lui Nicu Gane:

«La Princesse nous a lu Mercredi passé, à mon mari, et moi sa dernière oeuvre: „Sapho”. C'est un chef-d'oeuvre de puissance et de langage, j'étais émue jusqu'aux larmes. Elle a un charme de langage vraiment extraordinaire. Je n'aimais pas trop son genre, mais Sapho est tout autre chose; j'espère qu'elle la fait imprimer, ou qu'elle me donne une copie, pour que Eminesco la traduise en roumain. C'est une poésie épique, qui rappelle un peu, qu'elle s'est occupée d'Homère dans le dernier temps, mais c'est un bon modèle pour une épopée. Si Sapho parait en allemand, je vous l'enverrai».

În altă scrisoare, dela 27 Septembrie 1880, Mite Kremnitz îi dă lui Gane, informații despre întrunirile care se făceau, Miercurea, în casa lui Maiorescu.

«Mais je cause trop, et je ne vous ai pas encore donné des nouvelles de notre petit cercle du Mercredi. Les Maiorescu sont bien pour le moment. Titus a beaucoup souffert des fièvres la semaine passée, il a même été alité».

M-elle Anicoutza est toujours charmante et bonne mais elle a perdu la bonne habitude de beaucoup parler. Nous nous sommes presque brouillés à cause de „Aliuța”. Vous ne m’avez jamais dédié une nouvelle! Comme cela doit vous flatter de vous voir nous disputer les oeuvres de votre talent; heureusement cela n’est pas vrai, je n’ai pas la bosse de l’envie, j’ai trop d’autres fautes. Slavici travaille beaucoup, Eminescu nous apporte din când in când des poésies, dédiées à une nouvelle flamme de son coeur de poète, espérons qu’il ne la tourmentera pas, comme il a tourmenté la pauvre M-me Miclea. Des aphorismes, qui ont apparus dans les Convorbiri m’ont beaucoup plu, il paraît qu’elle est vraiment malheureuse».

Despre această, flacăra nouă, care a aprins sufletul lui Eminescu, D-na Kremnitz mai dă oarecare amănunte în scrisoarea din 2 Octombrie 1880.

«J’espère que la saison, d’automne n’influence pas votre tempérament! C’est beaucoup plus difficile d’être courageux quand il fait du vent et de la pluie, surtout pour un poète. Aussi, pour vous citer un exemple, Eminescu était-il tout désespéré hier, si j’étais méchante comme vous, je dirais que l’absence de la dame de son coeur expliquerait sa mélancolie. Le pauvre garçon! Je crois qu’elle a répondu à ses déclarations par un éclat de rire et lui, à ce qu’on dit, il espérait être accepté comme mari. Mon Dieu, pourquoi vous moquez vous de son goût! Les hommes son inexplicables, c’est leur droit, sanctifié par l’habitude».

Nicu Gane îi scria și el D-nei Kremnitz. În „Muzeul Fol-ticlenilor” sunt două copii de scrisori, în franțuzește, din 1904. Probabil că în vreo scrisoare din 1880, sau poate la vreo întâl-nire a lui cu D-na Kremnitz, va fi răs Gane de gustul lui Emi-nescu în noua lui dragoste din București.

De ce râdea Nicu Gane de Eminescu, ne lămurește o scri-soare a lui Maioreescu, adresată lui Gane, la 22 Septembrie 1880, în care-i spune:

„Mercurile noastre literare se țin regulat. Creangă ne citește acum ceva, unul Gaster, din Breslau ne vorbește despre poveștile noastre comparate cu cele indice și talmudice, Slavici are un studiu etnografic despre Transilvăneni și Eminescu, amoretzat de D-na Poenaru-Lecca, găsește în această doamnă cam corpulentă multă inspirație».

De sigur că Gane făcea glume, pe socoteala lui Eminescu, motivate de corpolența idolului căruia se închina genialul nostru poet.

Artur Gorovei

EMINESCU IN CERNĂUȚI

(Poetul, diletant teatral)

În manuscriptul academic 2291 fila 35 Eminescu a însemnat câteva amintiri din viața sa la Cernăuți.

Printre ele se află și rândurile: «*Teatru l-am jucat odată în odaia din pod*¹⁾, în care ședeam eu cu Armanul, a doua în grădină: «*Landhaus an der Heerstrasse*» — «*Liebeleben am Fenster*».

Înțeleg așa: *Landhaus* s'a jucat în pod; *Liebeleben*, în grădină.

Piesa întâia nu poate fi alta afară de-a lui Kotzebue, o farsă (*Posse*) cu titlul complet *Das Landhaus an der Heerstrasse*.

A. von Kotzebue se juca încă; era popular încă. Rămâne de cercetat dacă piesa se va fi dat, sau nu, înainte de 1864 la Cernăuți, pentru a hotărî: A fost cu putință ca Eminescu s'o fi văzut *jucată* de vreo trupă nemțească? sau o va fi — *cețit* întâi și-apoi a jucat-o el?

Cuprinsul piesei *Das Landhaus* urmează:

Camerierul Baltasar apare să cumpere, pentru stăpânul său, o vilă așezată la șosea. Noul stăpân, așezat în vilă, ar avea șanse să devină și ginerele fericit al unui bizar nobil vecin.

1) La gazda Dziwiek.

Însă de două ori vila este vândută! Aceasta i-o spune lui Baltasar o Anetă șireată, care îndată face planul cum să-l alunge din vilă pe Lorch, proprietarul fericit, prostănac, beutor, fumător.

Ana și Baltasar îi apar în diferite fețe supunându-l la neplăceri.

Scena V. Aneta-l cercetează ca doamnă care-și asigurase dela 'ntâiul proprietar „dreptul” de-a se recrea în grădina lui Lorch (proprietarul actual) și îngăduiala de-a conversa cu el!

Scena VI. Baltasar apare ca cerșitor, cu pretenția că zilnic fostul proprietar îi dăruia un florin, numai să nu cerșească lângă poarta vilei. Ca să scape de el, și Lorch va da câte un florin.

Scena VII. Se întoarce Aneta, ca spălătoreasă. Fostul proprietar îi dase dreptul de-a întinde funiile în chioșcul său și a usca aici rufe, la soare. Mâine va reveni să le usuce.

Scena VIII. Baltasar, ca recrut, trimis de sergentul său, vine să bată toba, chiar lângă vilă, să-și deprindă meseria. O lună o va bate mereu. Lorch îi dă un galben, ca să plece mai departe, s'o bată aiurea.

Scena X. Baltasar se arată ca sergent, ca să-l judece pe Lorch pentru că i-a corupt soldatul, pe care-l va aduce înapoi, să bată iarăși toba. Baltasar anunță o incartiruire: 1 Ofițer, sergentul, 20 de soldați. Lorch se sperie.

Scena XI. Ca vivandieră, umflată în haină, Aneta vine să nască în vilă copilul ce nu-l are. Și mai mare spaimă.

Scena XII. Baltasar apare iarăși, să anunțe că stăpâna sa, ca în toți anii, va sosi în vilă, să se recreeze aici câtva timp; proprietarul reposat era vesel să primească astfel de principii și conți. Acum vor sosi, căci sunt pe drum. Lorch se înspăimântă de-a binelea.

Scena XIII. În haine de camelieră la drum Aneta, vorbind franțuzește sau franțuzindu-și vorbele, se ivește ca să ceară adăpost pentru o contesă polonă care-a avut un accident, pe aproape și care trebuie să caute, un adăpost.

Lorch s'a săturat de vila sa. Și văzându-l pe Baltasar, care în scena III îi oferise un preț mai mare, îl roagă el să-i cumpere vila pe un preț mai mic. Naiv, Lorch crede că Baltasar este păcălitul, care va trebui să primească oaspeții! Dar în

scena finală (XVI) Baltasar și Aneta, biruitorii, râd ei de adevăratul păcălit, hotărăsc să se ieie și în zece ani să-și cumpere și ei o vilă.

O serie de travestiri, obicinuie în comediile epocii — vezi de ex. pe-ale lui Alecsandri, — o serie de glume care astăzi le simțim inferioare, au fost plăcerea de câteva săptămâni a copilului-școlar Eminescu. Jocul lui ni-l arată, însă, iubitor de teatru *înainte* de epoca Fanii Tardini; și ni-l mai arată tribut ar — și el — popularului August v. Kotzebue. Dar influențe din acesta în Eminescu *nu se găsesc* ¹⁾.

Despre *Liebeleben am Fenster* eu cred că este tot o farsă, de același Kotzebue; și anume *Das Lustspiel am Fenster*. Schimbări în titluri, ca *Liebeleben* în loc de mai puțin semnificativul, mai generalul *Lustspiel*, erau obicinuie în acea vreme.

Piesa începe așa:

Luisa (deschide fereastra sa, se uită în toate părțile, tușește puțin și zice încet): Molwitz, ești aici? (Neprimind niciun răspuns, zice cu întristare): Miezul nopții a trecut și el încă n'a sosit! (Inchide fereastra).

(După câțva timp deschide fereastra sa *Schneck*, din etajul de sus): Frumoasă noapte de vară și caldă! Gândacii bâzăesc și pitpalacul cântă 'n seară. Dacă n'aș fi poet, aici m'aș face poet..."

Schneck vede pe cineva venind. El Molwitz, Molwitz bate în palme.

Luisa (deschide fereastra): D-ta ești Molwitz?

Molv.: Da, *Luisa* dragă, eu sunt.

Schneck (a parte): Aha! o întâlnire.

Luisa: Pentru ce-ai întârziat atât?

Molv.: Am avut tot felul de aventuri.

Luisa: Dar nu de dragoste?

Molv.: Glumești...

Urmează explicările. Se vorbește despre poetul *Schneck*. Acesta, din fereastră, se amestecă în vorba îndrăgostiților; apoi se 'mprietenesce; și poetul șiret întinde tutorului fetei o cursă, îl atrage în grădină, ca să-i spună versuri dramatice și ca într'aceea Molwitz să poată intra în casă, la *Luisa* și să privească

1) Adaog că piesa *Landhaus* a cunoscut-o și I. Barac, „poetul” dela Brașov, care a prelucrat-o și a urcat-o pe scenă!

dela fereastră cum Dachs (tutorul), precaut închide ușa *după* ce Molwitz a intrat.

În etaj, la fereastră, Dachs și Schneck discută despre iubirea lui Dachs pentru Luisa, de-a Luisei cu Molwitz, care, la fereastra de jos execută tot ce Schneck afirmă și Dachs bănuiește că se execută.

Intriga cerută de Dachs este ca 'ntr'un cearceaf alb, par' c'ar fi mama moartă a Luisei, Schneck să intre c'o lumină 'n mâni și să-i poruncească acesteia să-l iea pe Dachs! Poetul, ajuns în odaia Luisei (unde se află și Molwitz), l-anunță pe Dachs, prin fereastră, că 'n odaie a găsit alt spirit, — un amant.

Dachs s'ar repezi la el, dar Schneck avusese grija să 'nchidă ușa. Prins în cușcă, Dachs trebuie să scrie și să iscălească o învoire, că-i lasă lui Molwitz fata, s'o 'nfășure c'o sfoară și așa s'o scoboare până la fereastra Luisei. Din aceeași fereastră, Molwitz și Luisa scot câte-o mână și le strâng în aer, în vreme ce Schneck, cu lumânarea sa, luminează gestul.

Luisa. Iată mâinile noastre unite!

Dacă eu am dreptate să identific pe *Lustspiel* cu *Liebeleben*, pot să mai afirm că farsa aceasta este ceva mai aproape de viața poetică a lui Eminescu: iubirea 'n atmosferă de noapte, de cald, de cântec de paseri, de ierburi. Firește nu pot zice mai mult decât atât: Îl va fi satisfăcut mai mult decât *Das Landhaus*¹⁾.

Gh. Bogdan-Duică

AMINTIRI EMINESCIENE

I.

Din amintirile d-nei Sofia Ștefanovici (vezi „Făt-Frumos” 1931, 20) publicăm în sfârșit și aceste atât de întârziate știri inedite despre Eminescenii noștri.

L. M.

1) Rămâne ca vreun Cernăuțean să cerceteze, dacă cele două piese ale lui Kotzebue s'au dat în Cernăuți în timpul în care Eminescu petrecea acolo ca elev de liceu. Lămuriri de-acestea dovedesc drumurile pe care se întind influențele literare. — Gh. B.-D.

II.

Tatăl lui Eminescu purta straie grecești, ca preoții (antereu în ciubuce, brâu de șal turcesc, *chetalipà*). L-am cunoscut pela 1873—1874. Plecam împreună (dela Botoșani) la Cernăuți; el la Droghoaia ¹⁾, eu la soțul meu. Și mama lui Eminescu îmbla la Cernăuți; cu testemel (pe cap) și cu rochie moldovenească (adecă rochie întreagă și brâu). Cu pălărie n'am văzut-o nicio dată. O biată femeie necăjită! Odată venia dela Botoșani (în tren) cu o curcă pentru Madame Drogli. Curca tocmai era să cadă cloșcă și nu se arăta de fel bucuroasă de așa voiaj. Destul că Raluca era o fire blândă și supusă. Dar și soțul ei, îi purta toată cinstea. Iși ziceau, unul altuia; *soro și frate*; și: *dumnia-ei și dumniului*. Modă turcească!

Cât despre Ioan Dogli, era el nu-i vorbă om arătos, frumos la față, chipeș și înalt; dar cam cu nasu 'n nour. De ce l-a luat Aglaia Eminovici, fiica mai mare ²⁾ a lui Gheorghe Eminovici? Fiindcă Aglaia fusese la mănăstire, la Agafton, la o mătușă a ei. Ca să scape de mănăstire, l-a acceptat pe Drogli. Cum spuneam, profesorul Drogli era cam grandoman. Se visa mereu în rândul aristocraților. Intr'o bună zi, ce-i plosnește prin cap? Se dă la făcut vizite pela boierime (Petrino, Cârstea), împreună cu Madame Drogli, — cu echipajă, cu fecior în capră (un biet student hămesit), cu mânuși albe... Dar prea curând a slobozit nasu'n jos, fiindcă nimene nu s'a aflat să le întoarcă vizita.

Mai frumoasă decât Aglaia, ba chiar foarte frumușică, era Henrieta Eminescu. Nu știu însă din ce cauză ajunsese oloagă, fiind paralizată de picioare. În cele din urmă se însănătoșase (cu doctorul Alexandru Ștefanovici), de mă miram cum îmbla de bine.

Pe Eminescu, poetul, l-am cunoscut la Madame Drogli, la o cafea. A vorbit și cu mine și era foarte politicos. Se vedea numai decât omul manierat și de salon și, mai ales, omul de rară atenție și bunătate. Se vedea însă și poetul, fiindcă dela o

1) Sora lui Eminescu. Aglaia, căsătorită în 1870 cu Ioan Drogli, profesor la Cernăuți (v. Leca Morariu, *Frăinii Eminescu* 1923, 11).

2) Just! cf. L. Morariu, *Frăinii Eminescu* 16.

vreme s'a ridicat dintre noi și îmbla de colo până colo, mut și meditativ. Asta trebuie să fi fost vre-o doi ani înainte de moartea lui. Știu că fusese acu bolnav și Aglaia Drogli îl cruța foarte, conversând cu noi pe șoptite și aruncându-și ochii mereu spre dânsul. Palid la față, cu părul ca pana corbului, Eminescu era nu numai straniu și interesant, dar chiar — pot zice, cum ziceam și atunci — frumos.

Sofia Ștefanovici

MIHAI ȘI VERONICA

(1876—1880)

În 10 Martie 1876 Eminescu-i dedicase iubitei sale poesia *Dorință*. În 27 Iunie 1880, după 4 ani și mai mult de trei luni, Veronica-i înapoia *Dorința* scriind pe dosul hârtiei (apăsă și cam cu laba gâștei):

Monsieur,

27 Juin 1880.

Vos lettres seront détruites d'aujourd'hui en un mois. Je trouve parmi mes paperasses de vos poésies, je me fait un devoir à vous les rendre.

Agréez etc.

VERONICA

(La Academie, mptul 2255, fila 315 v.).

În rândurile acestea apare răceală, ruptură (realizată), ceva dispreț și doar' o singură rezervă: Va arde scrisorile lui *abia* 'n Iulie! Pentru ce să le ardă barbara, „nebuna”? Pentru că nu le înțelegea valoarea!

În acelaș manuscript, alături, se află și scrisoarea ce urmează, scrisoare de importanță pentru cunoașterea amorului poetului, pentru *psihologia* lui, căreia această ciornă-i pune la dispoziție mărturisiri de rang. Ce păcat că ciorna nu-i datată! ¹⁾.

1) Sublinierile și interpuncția sunt ale mele. — Gh. B.-D.

Doamnă,

De *mult* joc un rol nevrednic de mine însumi și nevrednic de simțemintele care le-am avut pentru D-Ta, căci sperez că nu le mai am. Cât ai fost *dusă* am avut timp să reflectez asupra stării mele și s'o gădesc nesuferită.

Doi ani de zile, Doamnă, *n'am mai putut lucra nimic* și am urmărit, ca un idol, o speranță nu numai deșartă, nedemnă. Căci într'adevăr ce am putut spera? *Acum* pentru 'ntâia dată ai vorbit limpede cu mine, *această toamnă*, nezikând niciun cuvânt, nescriindu-mi nicio literă, căci se vede că *la mănăstire* nu-ți mai trebuia o manta, cum îți trebuia în Iași, nu-ți mai trebuia un om despre care unii-alții să presupue că-l iubești, pe când în realitate iubești pe cine știe cine. *Știu multe de D-ta, eu care pân' a veni în această țară afurisită aveam inima curată și minte deșteaptă*. Nu i-ar putezi oasele cui au dat ființă acestor țeri, în care cuvântul nu-i cuvânt, amorul nu-i amor și frumuseța e inscripția unui... otel.

Sgârcită în orice zimbet, orice privire cu mine, care mi-aș fi dat viața bucuroș pentru atâta numai, n'ai fost așa cu oricine, o *știi bine* aceasta.

Dar cred că trebuia să sfârșim odată. Nu poți zice, Doamnă, că eu aș fi dat cauză la această ciudată relație. În orice caz, pân' a te cuncaște puțin numai, sentimentul meu nu era cu mult deosebit de acela dintre „*Amor și Psyche*”; D-ta erai o *idee* în capul meu, te iubiam cum cineva iubește un tablou. După ce *singură ai voit altfel* și ai făcut din visul meu un copil al D-tale, nu mai putui rămâne astfel; nu mai sunt nici de 16 ani, nici de 70. Ei bine, ce ai binevoit D-ta a face din mine? *Mi-ai omorât orice idee bună în cap*; am stat aicea, în acest oraș, pe care nu-l pot suferi, pentru a te vedea, „*en société*” — odată pe săptămână și pentru a fi ridicol în ochii lumii și, ceea ce-i mai mult, în ochii D-tale. Credeam că stau, acum mai cred. Cine mă cunoaște, cum m'ai cunoscut D-ta, cine știe, cum știi D-ta, că n'am putut iubi nici pe mumă-mea mai mult decât te-am iubit, că cel mai mic sacrificiu ce binevoiai a mi-l face mi-adogea încă acea iubire, acela va ști cum am trebuit să fiu când am căpătat si-

guranța că era destul să eși pela Văratec (adică la Piatra), pentru ca să nu mai gândești un moment numai la mine.

Ce să mai continuăm, Doamnă, o comedie pe care D-ta ai știut s'o joci bine într-o vorbă, dar în care mie rolul de *buffon* nu-mi convine.

De-mi voi aduce vrodată aminte de D-ta, fii sigură că va fi fără ură și fără amor. Fără ură, căci urîndu-te ți-aș da o valoare pe care o femeie de *ușurință* D-tale n'o merită; fără amor, pentru că aș batjocori simțirea pe care câinii chiar între sine o simt mai mult de cu mai simțit-o D-ta pentru mine.

¹⁾ Vei înțelege, Doamnă, că nu voi, n'am vrut, n'oiu voi să 'mpart cu asemenea indivizi: Ce-i al meu e al meu și *punctum*. Tu (?) erai a mea pe deplin și nu numai oriunde 'n lume, lăsând și pe Menelaos și pe acea progenitură fără frumusețe și fără generositate, cum îmi spuneai că voești să guști viața ca femeie tină și-atunci mă 'nchinam, pentru că rolul de Cicisbeo nu-mi convine. Pentru asta o secătură ca Ghika-Cogălniceanu ²⁾ sau alta ca ³⁾ sunt destul de buni. Eu voi inimă curată și amor vecinic, căci dac'aș voi să-mi sprijin viața pe curteniri trecătoare, v'asigur, Doamnă, că aș putea-o face și eu.

Deci nu voi spune că mi-ai scris și din Piatra, cum ai spus că mi-ai scris din Iași și n'am primit eu scrisoarea. Tu mi-ai scris, Doamnă, tu și iar tu. Aceasta a fost o vorbă pentru a curvi cu mine, numai ar fi fost bine să fii mai clară, să fii așa de clară precum ai fost acum.

Nu crede că-ți fac imputări. Ce imputări se pot face unei femei *ușoare*? Dacă am a imputa cuiva ceva, este numai mie, care-am (fost) atât de dobitoc, ca să cred o clipă în vorba D-tale.

Reînturnare din parte-mi nu e decât c'o singură condiție. Aceasta e: să împarți soarta rea în care trăesc, să fii a mea oricum aș trăi și oriunde.

Dac'aș ști că ai o scântee de iubire pentru mine, aș aștepta și o sută de ani, dar știu că n'ai, de aceea condiția pusă e cam

1) De-aici înainte textul se cetește mai greu. Unele cuvinte s'ar putea schimba: *câteva*; înțelesul general, nu! — Gh. B.-D.

2) Cu care ai avut și o scenă foarte ambarasantă la Avereasca.

3) Aici punctele sunt în original. — Gh. B.-D.

cu greu posibilă. De o îplinești bine; de nu, nu. Cred că n'o vei împlini și de aceea *adio*, Doamnă, și *de astă dată* pentru totdeauna.

Gajus.

Comentar

1. Scrisoarea-i scrisă în Iași; dar când? După doi ani de torturi (ani încă neprecizabili), într'o toamnă, după 'ntorsul ei dela Văratec. Deocamdată renunț a o data numai ipotetic; cifra mea să fie cifră.

2. Iscălitura *Gajus* = Eminescu se verifică prin scrisoarea (din 28 Martie 1882) în care Veronica se declară *Moi la petite femme de Gajus*. (Minar, *Cum a iubit Eminescu*. Ed. III, p. 123).

Despre Ghika-Cogălniceanu cași despre eroii scandalului aparent la Minar, p. 115—116 cred că se vor putea găsi informațiuni suficiente. Dintre aceștia unul este din *Neamtu*; iar în ciorna prezintă apare denunțul că ea mergea la Văratec, adică la — Piatra! Va fi *aici* legătura între scrisori? Nu îndrăznesc a conchide. Oricum s'ar alege rezultatul, sigur este că poezia *Adio* (1883) sumează toată decepția, din tot timpul; și hotărîrea strajnică din ciornă.

Încă un exemplu despre cum poetul eteriza realități urâte!

3. Eminescu își împarte amorul său în două epoce: I-a este cea cu „inima curată și minte deșteaptă”, când Veronica-i era un „tablou”, o „idee”; iar a II-a este a sensualizării sale, Veronica, ea, fiind elementul chemător spre păcat și chin și tortură; epoca a II-a a 'nceput la Iași; iar până la data scrisoarei a ținut doi ani de încordare „omoritoare” de spirit.

Pentru caracterizarea întâiei epoce foarte semnificativă este asemănarea cu povestea lui Apulejus *Amor și Psyche*: Amorul său, zice Eminescu, „nu era cu mult deosebit de acela dintre Amor și Psyche”¹⁾. Naivitatea acesteia și credința și a

1) Povestea aceasta novelizată au tradus-o 'n limba română M. Bonachi și d. G. Popa-Liseanu. Eminescu a citit-o de sigur în limba germană; vezi-o de ex. în Biblioteca Reclam. Despre valoarea ei vezi pe Erwin Rohde, *Der griechische Roman* și pe Friedländer, *Sittengeschichte Roms*, vol. IV, din 1921. Cum

aceluia, și a acesteia, gingășia lor, sunt, de sigur, însușirile la care Eminescu făcea alusie; grație lor, Psyche, care mult a suferit, și-a câștigat nemurirea dăruită de Joe, marele zeu.

Pomenirea acestei teme antice obligă de-aci înainte la intercalarea ei în pre-istoria poemei *Luceafărului*, unde raportul este tot un zeu, tot o muritoare, unde tot despre nemurire-i vorba, dar unde altul este sfârșitul.

4. Deoarece eu caut drumuri spre *sufletul* lui Eminescu, profit de prilej să adaog încă o declarație de amor — din timpul Vienei, — deci cam din acelaș timp în care E. a cunoscut pe Veronica, din I-a epocă. Și 'n această declarație Eminescu își descrie felul său de-a simți amorul ¹⁾. De a-l începe! Acolo, către Veronica, el și l-a comparat cu naivitatea din Apuleius; aici și-l diferențiază de Byron și Heine și îl apropie iarăși de *antichitate*.

Bănuesc chiar că *Mein Fräulein*, către care a fost adresată declarația, este (?) celebra Bognar ²⁾, actrița vieneză, rămasă (până acum) enigmă în biografia lui Eminescu ³⁾. Aceasta se distanțează din capul locului de acea Fräulein, căci începe așa: *Weder schön, noch geistreich, noch von Glücksgütern überhäuft, — jung, u. weiss Gott ob das ein Vortheil ist, habe ich dennoch die Narrheit begangen mich in Sie zu verlieben.*

Mai la vale se pomeneste situația ei (*aber in Ihrer Stellung*); se descopere raportul ei cu opinia publică care-o răsfăța (*— von der öffentlichen Meinung gehätschelt, v. einem Theile derselben angebetet*), pomeniri și vorbe ce m'au îndemnat a gândi la o actriță. Ce mă interesează, însă, aici, nu-i ea, ci este complicarea amorului eminescian cu figuri literare, artistice, este paralela la comparația cu *Venere și Madona* (din acelaș timp).

povestea a călătorit din Grecia până 'n România, și la poporul român, a arătat Dr. Adolf Schullerus în volumul de omagiu dedicat lui Gustav Heinrich. Eminescu cunoscuse povestea, și se oglindise 'n ea.

1) Mpt. 2255, fila 304.

2) Intr'o notă veche a mea (1923), luată, nu mai pot preciza de unde. citesc: „Friederike Bognar, născută 1840; între 1858—1872 la Burgtheaterul Vienei”. — Leca Morariu.

3) Ipoteza Bognar aș susține-o hotărît, dacă (unde mă aflu, în Cluj) aș avea mijlocul de-a dovedi că ea, pela 1870/71 era *Fräulein*, nu *doamnă*, cum îi zice Ștefanelli în *Amintiri*, p. 68.

Să admitem că de Bognar ori de altă actriță a fost vorba; ce-i spunea ei Eminescu?

„Wesentlich kann Ihnen meine Liebe nichts bieten, aber es sagt mir etwas in mir, dass ich nicht liebe wie andere lieben können. Wenn ich an Sie denke, überkommt mich ein furchtbares Gefühl, unterschieden von alle dem was ich je Liebe genannt, unter überglicklicher, freud (?) Sehelust, ohne Romantik, eine Art Fülle des Gefühls, ganz unmittelbar-an'ik könnt' ich sagen. Ja, Sie werden es aus diesem Briefe sehen, dass es nicht eine Byronsche Legende ist, nicht ein heinesches Gedicht, d(as) in meinem Innern lebt; es ist eine Art unumwundenes Selbstgefallen an allem was Sie sind, u(nd) an meinen eigenen Gefühlen für Sie”.

Tot ce era ea, ce era al ei îl încânta; era și o autoîncântare de-ale sale proprii simțiri, o fericire că le poate simți.

Venere, Madona, Amor și Psyche, Byron, Heine sunt, astfel, dovezi de felul cum în conștiința lui Eminescu simțirile 'ncolțite se literarizau, se comparau cu arta mare.

5. Veronica, adecă memoria ei, s'a bucurat de scrierile unui admirator foarte... cavaleresc, ale d-lui Octav Minar. Dar d. O. M. nici idee nu are despre cum trebuie studiat un poet mare. Frazele D-Sale trebuiesc controlate și reduse, precât se mai poate, la o reconstituire externă și internă, istorică și psihologică, a omului și a femeii de care ne-am ocupat, ne ocupăm și ne vom mai ocupa în revista de față. D-Sa ar face bine să mai publice odată serisorile lor, dar fără niciun comentariu, fără reslățiri, în ordine cronologică, și absolut exact, complet. De aceasta este acum nevoie, nu de cavalerism și idealizări tendențioase.

GH. BOGDAN-DUICĂ

A APĂRUT

LECA MORARIU
E M I N E S C U

NOTE PENTRU O MONOGRAFIE,
FASCICOLUL 1: CAP. VI
COPILĂRIA LUI EMINESCU
ȘI CAP. VII EMINESCU ELEV;

CU 12 ILUSTRAȚIUNI, SUCEAVA 1932. — PREȚUL LEI 20

„LUCEAFĂRUL” IN NEMTEȘTE

(Continuare)

Urmează episodul Cătălin, el singur o culme, o capodoperă în cadrul capodoperei care e poema întreagă.

In vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce umple cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furișează pânditor,
Privind la Cătălina

Un paj ce poartă pas cu pas
A'mpărătesei rochii,
Băiat din flori și de prapas,
Dar îndrăzneț cu ochii,

Dar ce frumoasă se făcu
Și mândră, arz-o focul;
Ei, Cătălin, acu-i acu
Ca să-ți încerci norocul.

(str. 44—47).

Herz traduce:

Nun war bei Hof Jung-Catalin,
Ein list'ges Kind vom Hause,
Die Gäste alle kannten ihn
Beim fröhlichen Geschmause.

Ihm glüht' die Wang' wie Rosenpracht
Auf steilem Alpenhorte,
Zu Catalina schleicht er sacht,
Spricht zu sich selbst die Worte:

Ein Page auch, ein Kind der Lust, — Wie schön sie ist, o sieh' nur, sieh —
Mit schalkhaft kecken Mienen, Lass, Catalin, dir sagen,
Woher er kam, man nie gewusst So schön erblicktest du sie nie,
Der Kaiserin zu dienen. Dein Glück solltest du wagen.

Dacă „Jung-Catalin” e în nota epoei, a evului mediu (cf. „Jung-Siegfried”), „Kind vom Hause” denotă că traducătorul nu știa că „copil de casă” nu e decât *paj*. În strofele 44 și 45, ideile sunt rediate complet, dar iarăși e neglijată imaginea, situația concretă : „Die Gäste alle kannten ihn” nu e „umple cupele cu vin”, precum „Der Kaiserin zu dienen” e prea abstract față de „poartă pas cu pas a'mpărătesei rochii”. În schimb, are măcar meritul de a nu fi neglijat nuanța „îndrăzneț cu ochii”, redată aproximativ prin „Mit schalkhaft kecken Mienen”. Dar apoi, în str. 46 lipsește poznașul „bată-i vina”, iar „Auf steilem Alpenhorte” e umplutură dictată de rima „Worte”, care ea însăși e de prisos, ca și întreg versul final.

La Schroff:

Indessen lebt am Hofe dort
Ein Page, der bei Festen
Und bei Gelagen immerfort
Den Bechter füllt den Gästen.

Ein Page, der der Kaiserin
Die Schleppe musste tragen,
Ein *Findelkind*, hiess Catalin,
War listig, keck, verschlagen.

Mit Wangen, die der Äpfel Pracht
Man gerne konnt' vergleichen,
Der tat sich eines Tages sacht
Zur der Prinzessin schleichen

Und dachte: Nun hilf mir mein
Glück!

Wie schön sie ist! *Benütztet*
Muss werden dieser Augenblick,
Wenn mich ein Gott beschütztet.

Versul al treilea din strofa întâia e umplutură: „Findel-kind” nu e „băiat de pripas”, iar „băiat din flori”, nu e tradus. În strofa a treia, ca și la H, înzădar căutăm „bată-i vina”, și apoi, de ce „Äpfel” în loc de „Rosen”? Iar traducerea „benütztet muss werden dieser Augenblick” e tot ce poate fi mai greoiu și mai pendant, mai — profesoral.

Botez traduce:

Indess ein junger Edelknab.
Ein Page, *und ein frecher*,
Der Wein am Tische schenken muss
Den Gästen in die Becher,

Ein Page, der der Königin
Die Schleppe tragen *musste*;
Ein *aussereheliches Kind*,
Der keck zu blicken wusste,

Mit Wangen rot, wie Blüten zart
Und schön, das liebe Schelmchen
Schleicht unbemerkt dem Mädchen
nach.

Und blickt nur auf das *Mädchen*.

„Wie schön die Maid geworden ist
Und lieblich ohnegleichen:
Nun, Catalin, zeig, deine Kunst.
Es heisst das Ziel erreichen.

„Und ein frecher”, ori cât ar avea să fie echivalentul pentru „viclean”, e nefiresc, umplutură. „Ein aussereheliches Kind” în raport cu metafora, atât de poetică, a Românului „băiat din flori” e traducere cu dicționarul, prozaică și pedantă. În schimb ne satisface versul următor „Der keck zu blicken wusste” — „îndrăzneț cu ochii”. — „Das liebe Schelmchen” e cât se poate de adecvat ca nuanță de sentiment, cu „bată-i vina”. Dar apoi rima *Schelmchen: Mädchen* nu i se poate ierta, în-deosebi lui B., pe care îl înlesnește îndeajuns faptul că se dispensează de a rima versul cu al treilea.

clamație de apărare, de respingere, e imposibil, nu e decât rimă la „Euch rufen andre *Pflichten*” — traducere iarăși pedantă, abstractă. În schimb, strofa a doua e una din puținele la H., unde n’ar fi de obiectat nimic. În strofa a treia ne împiedcăm iar de „Lucifer” (vezi mai sus) și de „Fülle”, rimă care redă de tot insuficient, slab, dorul „*de moarte*”.

Schr. reușește deplin în aceste trei strofe :

In einem Winkel, <i>sanft und fein</i>	„—Ich möchte nur, du sollst nicht
Tät <i>rasch</i> er sie umfassen :	mehr
— „Was tust du denn, was fällt dir	So träum’risch sinnend leben:
ein ?	Sollst lachen, und dem Mund nicht
Sollst mich in Ruhe lassen !”	wehren
	Will einen Kuss er geben”.

„— Was du verlangst, versteh’ ich nicht,
Lass’ ab und flieh’ von hinnen !
Des Abendsternes Himmelslicht
Gefangen nahm mein Sinnen”.

Și *B.* e bine :

In einer Ecke fasst er sie,	Ich möcht’, du wärest nicht mehr so,
So sanft, wenn auch so <i>rege</i> .	Als wolltest du <i>nur weinen</i> ,
„Was willst du von mir, Catalin ?	Lach’ lieber, gib’ mir einen Kuss,
Lass’ mich ! Geh’ deiner Wege”.	Ich sag’ dir ja : nur einen !”

Ich weiss nicht einmal, was du willst !
Lass’ mich in Ruh’ und gehe,
Dem Abendsterne folgt mein Sinn.
Mein Herz tut mir so wehe.

Am subliniat micile abateri, datorite rimei.
Schbl. are merite, dar și scăderi :

Und er umarmt sie schnell und kühn	Was will ich? — O, du sollst nicht
So im Vorübergehen.	[mehr
„Was willst du, <i>dummer</i> Katalin ??	So tief versonnen scheinen :
Lass’ mich ! <i>Bleib’ hier nicht stehen !</i> ”	Reich lachend mir dein Mündchen her,
	Schenk’ mir ’nen Kuss — nur einen!

„Was du verlangst, versteh’ ich nicht.
Geh’ weiter, lass’ die Scherze !
O, holder Abendstern, dein Licht
Erfüllt mein sehnend Herze !”

„Dummer” e un fel de pedantism, probabil traducerea etimologiei „*more*”. Iar „*bleib' hier nicht stehen*” prea e — rimă. În schimb, foarte adecvat „*versonnen*” — pe gânduri; iar, în strofa a treia, Schbl. singur își dă seamă de importanța interjecțiunii „o !”, neglijată de ceilalți.

Urmează delicioasa lecție de amor — lecție „model”, practică și intuitivă :

— „Dacă nu știi, ți-aș arăta
Din bob în bob amorul,
Ci numai nu te mânia,
Ci stai cu binișorul

„Și ochii tăi nemișcători
Sub ochii mei rămâe...
De te înalț de subsuori,
Te 'nalță din călcăe ;

„Cum vânătoru 'ntinde 'n crâng
La păsărele lațul.
Când ți-oiu cuprinde brațul stâng.
Să mă cuprinzi cu brațul.

„Când fața mea se pleacă jos,
În sus rămâi cu fața,
Să ne privim nesățios
Și dulce toată viața.

Și ca să-ți fie pe deplin
Iubirea cunoscută,
Când sărutându-te mă 'nclin,
Tu iarăși mă sărută”.

H. e relativ bine de data aceasta :

„Wenn du's nicht weißt, so wil ich dir
Die *wahre* Liebe lehren,
Doch zürne nicht, noch grolle mir.
Auch darfst du dich nicht wehren.

Und richt' dein Auge nur empor,
Wenn ich zu mir dich hebe,
Ich meinen Blick in deinen bohr —
Sei nur nicht zaghaft, schwebe :

„So wie der Waidmann Schlingen legt,
Um Vögelein zu fangen.
Hab' ich den Arm um dich gelegt,
Musst mich nun auch umfange :

„Und neig' das Antlitz ich zu dir,
Dann kehr' nach mir das deine,
Und unersättlich schlürfen wir
Die Liebeslust, die reine :

Das ist die Liebe hörst du, und
Willst erst *das Wahre* wissen :
Küss' ich dich auf den Rosenmund,
So musst auch du mich küssen”.

Nici „din bob în bob” (str. 1-a) nici „pe deplin” nu e „*wahre*”, ci „*die ganze Liebe*” și „*das Ganze*”. Ratată e strofa a treia: încântătoarea imagine „De te înalț de subsuori”, atât de

specific eminesciană, e jertfită pentru o locuțiune comună prozaică cum e „Ich meinem Blick in deinen bohr”. Iar „schwebe” e departe de a putea fi echivalentul pentru imaginea complimentară „te’naltă din călcâe”.

Schr. deraiază în proză anostă în strofa întâia; încolo e bine.

— „Kennst du die Liebe nicht, so will
Ich *führen* dich zur *Pforte*(!);
Nur sei nicht böse, bleibe still
Und höre meine Worte.

So wie der Jäger in dem Wald
Auswirft das Vogelkeinen,
Umschliess'ich mit dem Arm dich bald,
Du fass' mich mit dem deinen,

Dann mit dem Blicke sollst du hier
Mir in das Auge schen,
Und zieh' ich dich empor zu mir,
So stell' dich auf die Zehen.

Neig' ich zu dir mein Angesicht,
So magst das Haupt du heben;
So lässt mein Aug' das deine nicht
Ein ganzes, süßes Leben.

Und willst du sehn, was Liebe ist,
Willst es zur Neige wissen,
So sollst du, wenn ich dich geküsst,
Mich wiederum auch küssen”.

B. e prea liber pe alocuri și mai păcătuiește și prin repetare prea frecventă a aceleiași rime (— *eben*) — păcat capital față de marele virtuos al nimei care e Eminescu.

„Wenn du's nicht kennst, so lehr' ich
[dich Nach meinem Blicke unverwandt
Dein Blick soll immer streben.

Das wonnevolle Beben,
Nür böse sollst du mir nicht sein,
Sei still, mein süßes Leben”.

Wenn ich dich leidenschaftlich küß',
Sollst mir entgegenschweben.

„Sieh' die Liane, sie umschlingt
Den Baum mit ihren Armen:
Wenn ich die Arme um dich leg',
Sollst du mich auch umarmen”.

„Wenn ich mein Antlitz zur dir neig',
Sollst du das Deine heben,
Dass wir uns in die Augen sehn
So süß das ganze Leben”.

„Und soll die ganze Liebe dir
Bekannt sein, meine Süsse,
Wenn ich dich leidenschaftlich küß',
Gib mir zurück die Küsse”.

„Das wonnevolle Beben” e cât se poate de poetic, dar nu e „din bob în bob amorul”. Iar comparația cu *liana* e tot ce

poate fi mai eminescian; totuși era de preferat menținerea imaginii cu vânătorul care întinde lațul. În strofa a treia, „entgegenschweben” e împrumutat dela *H.* și tot dela el, neglijarea imaginii de care vorbiam acolo. Neglijență e și repetarea versului „Wenn ich dich leidenschaftlich küß”, care odată ține locul lui „De te înalț de subsuori”, iar în strofa a 5-a — „Când sărutându-te mă'nclin”.

Schbl. iarăși e superior, dar nu ireproșabil:

„Was du nicht weisst, das zeig' ich dir,	„In meine Augen, festgebannt,
Will Liebeskunst dich lehren;	Soll'n mir die deinen <i>blitzen</i> ,
Darfst nur nicht böse sein mit mir,	Hebt unter'm Arm dich meine Hand,
Musst <i>artig</i> auf mich hören“.	So steh' auf Zehenspitzen!”

„Wenn, wie der Jäger Schlingen legt	„Beug ich mein Antlitz niederwärts,
Den Vöglein <i>ohn' Erbarmen</i> ,	Sollst du das deine heben,
Mein Arm den Leib dir sanft <i>umhegt</i> ,	Dass wir uns anschauen <i>Herz an Herz</i> ,
Sollst du mich auch umarmen“.	Als sei's fürs ganze Leben“.

„Willst du beherrschen unbeschränkt
Der Liebe ganzes Wissen,
Musst, wenn mein Mund zum Kuss sich
[senkt,
Auch du mich wiederküssen“.

„Artig” redă destul de precis „cu binisorul”, dar rima „ohn' Erbarmen” e o greșală de fond, căci idea ce o exprimă ar fi de natură a avertiza fata asupra primejdiilor amorului.

În schimb, „umhegt” e o rimă fericită sub raport semantic. Rima „blitzen” iarăși e greșită ca fond, căci expresia a două părechi de ochi ce se privesc „nesățios și dulce” nu poate fi — fulger! Iar a substitui „Herz an Herz” pentru „nesățios și dulce” e a banaliza.

Și acum, sfârșitul episodului :

Ea-l asculta pe copilăș
Uimită și distrasă
Și rușinos și dragălaș
Mai nu vrea, mai se lasă

Și-i zise net: „Încă de mic
Te cunoșteam pe tine
Și guraliv și de nimic
Te-ai potrivi cu mine...”

„Dar un luceafăr, răsărit
Din liniștea uitării
Dă orizon nemărginit
Singurătății mării”,

„Și tainic genele le plec,
Căci mi le umple plânsul,
Când ale apei valuri trec,
Călătorind spre dânsul”

„Lucește c'un amor nespus
Turarea să-mi alunge
Dar se înalță tot mai sus,
Ca să nu-l pot ajunge”.

„Pătrunde trist cu raze reci
Din lumea ce-l desparte...
In veci îl voi iubi și'n veci
Va rămânea departe...”

„De-accea zilele îmi sânt
Pustii ca niște stepe,
Dar nopțile-s de-un farmec sfânt,
Ce nu-l mai pot pricepe”.

-- „Tu ești copilă, asta e...
Hai, și-om fugi în lume,
Doar ni s'or pierde urmele
Și nu ne-or ști de nume ;

„Căci amândoi vom fi cuminți,
Vom fi voioși și teferi,
Vei pierde dorul de părinți
Și visul de luceferi”.

B. are unele incongruențe, dar în total e bine :

Sie hört ihn an bestürzt, zerstreut,
Ihr schien jungfräulich-kindlich,
Was er ihr sagt, was er ihr beut
Verlockend wohl, doch sündlich.

„Er steigt empor, ich blick' ihm nach,
Wie flammen der Liebe Zeichen,
Doch steigt er höher stets, und ach
Ich kann ihn nicht erreichen.

Sanft sprach sie drauf : „Ich kenn' dich
[noch
Aus deiner Kindheit Tagen,
Geschwätzig warst du stets, *jedoch*
Wir könnten uns vertragen ;

„Aus seiner Welt fällt kaum ein Strahl
Durch Welten, die uns scheiden,
Ich lieb' ihn, es ist *meine Wahl*
Und muss' ihn ewig meiden !

„Allein aus des Vergessens Ruh',
Aus unbegrenztem Meere,
Erscheint und glänzt mir herrlich zu
Mein Abendstern, der hehre ;

„Mir sind die Tage leer und blind,
Als gäb' es keine Sonne,
Die Nächte aber golden sind,
Von unsagbarer Wonne !”

„Und schmerz erfüllt senk' ich den Blick
In welchem Tränen weilen,
Seh' ich der Wogen *hohes Glück,*
Die rasch zu ihm einteilen ;

— „Du bist ein Kind, o traue mir,
Und hör' auf meine Worte :
Bist du gewillt, so fliehen wir
Nach einem schön' ren Orte ;

„Dort leben wir im *Freudenmeer*
Der Liebe unermessen,
Nach Eltern keine Sehnsucht mehr,
Den Abendstern vergessen”.

În strofa întâia, H. greșește, interpretând versul „Mai nu vrea, mai se lasă” abstract, ca reflexiune a fetei, când e evident că cuvintele acestea exprimă o imagine vizuală, *descriu* atitudinea ei. În strofa următoare, „*jedoch*” este iarăși o eroare a rimei, eroare de logică, fiindcă nu e contrast între firea guralivă a băiatului și potrivirea lui cu fata, ci dimpotrivă: *fiindcă* e „guraliv și de nimic”, ea găsește că s’ar potrivi amândoi. Strofa a treia e una din puținele deplin reușite la H. În strofa a patra ne împiedecăm de pedanta sintaxă prozaică: „den Blick, *in welchem* Tränen weilen”; în general, limbajul poetic preferă fraza compusă prin coordonare, evitând subordonarea. În „der Wogen hohes Glück” avem unul din cazurile pe care le numiam „merite ale rimei”: valurile sunt *fericite* că pot călători înspre luceafăr și invidiate de fată pentru această fericire a lor — personificare pe care Eminescu nu o are, dar care, cum spuneam cu alt prilej, i-ar plăcea și *lui*. În strofa următoare dăm de traducerea liberă, „Wie flammen der Liebe Zeichen” pentru „Lucește c’un amor nespus”, traducere justă, care are doar defectul unei silabe metrice supranumerare. Dar mai departe libertatea aceasta dă greș, când pentru „raze reci” substitue „kaum ein Strahl”, cu rima fără rost „es ist meine Wahl”. În schimb, licența „Als gäb’ es keine Sonne” pentru „Pustii ca niște stepe” s’ar putea admite, ca echivalent emoțional. Dar :

„Dort leben wir im Freudenmeer
Der Liebe unermessen”

e o falsificare a firii lui Călin, care nu e un sentimental ce ar vorbi în superlative patetice, ci un băiat isteț și, ca atare, nu vrea decât ca amândoi să fie „cuminți,... voioși și teferi”.

Dacă astfel la H. se remarcă mereu tendința de a se abate dela original, *Schr.* e exact și aice, cum am constatat-o mai adese.

Zerstreuet und verwirrt, *wie nie*
Tat sie die Worte hören ;
Verschämt und willig docht, *liess sie*
Den Jüngling dann gewähren.

Dann sprach sie zu ihm; „Schon als Kind
Erkannt’ ich dich vor allen ;
Du kecker Nichtsnutz hast geschwind
Vor andern mir gefallen.

Jedoch ein Stern, *entstanden* weit
In des Vergessens Stille
Verleiht des Meeres Einsamkeit,
Dem Horizonte Fülle.

Zur Erde, durch die Welten hin
Dringt kaltes Licht vom Sterne...
Wohl ewig werd' ich lieben ihn,
Doch ewig bleibt er ferne...

Und meine Wimpern senken sich
Mit Tränen reich beschweret,
Wenn Wassers Welle ewiglich
Zum Sterne hin sich kehret.

Drum meine Tage einsam, wüst,
Und gar so traurig schwanden ;
Jedoch die Nacht voll Zauber ist,
Den ich *noch nicht verstanden*."

Voll Liebe strahlt er meinem Schritt,
Das Weh mir zu verschrecken ;
Doch zieht er höher stets, damit
Ich ihn nicht kann erreichen.

— „Du bist ein Kind noch, komme nur
Und fliehen wir geschwinde,
Weit, weit, dass niemand unsre Spur
Und unsre Namen finde.

Zieh'n wir voll Lust und Frohsinn aus,
Im Glücke unermessen.
Dann wirst du beides, Elternhaus
Und Sternentraum vergessen !"

Am subliniat puținele neajunsuri : „wie nie" e umplutură; tot așa „dann", care e în acelaș timp o eroare de fond, căci „dann" presupune o situație anterioară și aceasta e exprimată prin traducerea eronată „liess sie den Jüngling dann gewähren", deci „se lăsă în voia junelui, apoi zise...". Dar aceasta e o interpretare grosieră a situației, imaginii gingașe, exprimată în versul „Mai nu vrea, mai se lasă". În strofa a treia, „entstanden" nu e „răsărit"; iar strofa ultimă din răspunsul fetei, „Den ich *noch nicht verstanden*" nu e „Ce nu-l mai pot pricepe".

Problema versului „Mai nu vrea, mai se lasă", un fel de piatră de încercare, cum sunt mai multe în „Luceafărul" — o rezolvă cu mai mult noroc B., care, peste tot, în partea aceasta e bine inspirat :

Verwundert und zerstreut hört sie
Die Worte, wie sie flehen
Und wehrt sich noch und lässt es doch
Zur Hälfte schon geschehen.

„Ein Abendstern taucht aber auf
Aus tiefem, stillem Schweigen.
Dann glüht die Einsamkeit der See
In unbegrenztem Reigen.

Und sagt ihm leis : „Von Kindheit an
Warst keck und ausgelassen,
Ein Schwätzer und ein Taugenichts,
Du würdest zu mir passen".

„Und meine Wimpern werden feucht :
Durch Tränen muss ich sehen,
Wie still die Wellen nach ihm hin
An mir vorübergehen".

Kein Wort sagt seiner Liebe Glut,
Mein Kummer soll ihr weichen :
Er steigt doch immer höher und
Ich kann ihn nie erreichen"

„Und meine Tage sind mir jetzt
Wie leere, kehle Räume,
Ein heil'ger Zauber aber dringt
Durch meiner Nächte *Träume*“.

„Mit kalten Strahlen leuchtet er
Aus jener Welt der Sterne :
Ich werd' ihn ewig lieben, ihm
Bleib' ich doch ewig ferne“.

— „Ach, du bist kindisch, das ist's nur.
Lass' dich von mir entführen
Und keiner möge je von uns
Ein Zeichen noch verspüren.

„Wir wollen ja vernünftig sein
Und lachen ach so gerne,
Vergessen bleibt dann Elter-hauss
Und *Weh* der Abendsterne !“

„Und wehrt sich noch und lässt es doch zur Hälfte schon
geschehen” e într'adevăr „mai nu vrea, mai se lasă” — *minus*
frumusețea conciziei; dar mai e de obiectat și neglijarea a-
mănuntului, atât de esențial ca farmec poetic : „Și rușinos și
drăgălaș”. În strofa a doua, B. are în schimb meritul de a nu
fi neglijat amănuntul, iarăși esențial, „Și-i zise'noet”, pentru
care H. are „sanft”, pe când lui Schr. îi scapă.

O frumoasă probă de traducere liberă ca material de cu-
vinte, care totuși evoacă perfect imaginea din original, e

„Dann glüht die Einsamkeit der See
In unbegrenztem Reigen”

pentru „Dă orizont nemărginit
Singularității mării”.

Dar în „Ein heil' ger Zauber aber dringt
Durch meiner Nächte *Träume*”.

acest cuvânt final, rimă, produce un echivoc : nu e vorba de
„visurile” nopții, ci de realitatea ei, plină de „un farmec sfânt”.

În versul final din strofa ultimă „Und Weh der Abend-
sterne”, printr'o ușoară modificare se putea obține exactitatea
perfectă :

Und *Traum* vom Abendsterne.

Ne-a mai rămas *Schbl.*, care nu se desminte : e exact în
idei și în imagini, dar are și avântul, frumuseța, muzicalitatea,
adevărata poezie a limbei :

Sie hat dem Knaben zugehört
Verwundert und *versonnen*,
So *lieblich* und so *schamverstört*,
Halb zaudernd, halb gewonnen.

„Sein Licht, so *kühl*, so *traurig* geht's
Durch jener Welten *Weiten*;
Will stets ihn lieben, aber stets
Wird uns die Ferne *scheiden*“.

Und spricht zu ihm : „Dein lustig Blut
Kenn ich seit Kindertagen ;
Du *Plaudermund* und *Tunichtgut*,
Wir könnten uns vertragen“.

„Drum ward *mein Tag* mir nun so leer.
So leer, wie eine Wüste,
Die Nächte aber zaub'risch, hehr,
Voll heimlicher *Gelüste*.

„Doch ging ein heller Stern mir auf
Aus schweigendem Vergessen,
Der leuchtet ob der See im Lauf
Durch Räume unermessen“.

„Die Augenlider senk' ich still,
Die schweren, tränenvollen,
Und schau', wie jede Woge will
Zu meinem Sterne rollen“.

„Und strahlt er liebend grenzenlos,
Mein Weh will doch nicht weichen.
Er steigt hinauf in Himmels Schoss,
Kann nimmer ihn erreichen“.

Du bist noch, wie die Kinder sind,
Hei, komm', die Welt zu kennen,
Dass jede Spur von uns zerrinnt,
Uns niemand weiss zu nennen!“

„Und lass' uns recht vernünftig sein.
Recht lustig, ohne *Schwanken*,
Dann schläft gar bald dein Heimweh ein
Und Abendsterngedanken“.

Dacă, „zerstreut”, (H., Schr., B.) e terminul exact al dicționarului, „*versonnen*” aparține limbajului poetic consacrat. Iar în :

So *lieblich* und so *schamverstört*,
Halb zaudernd, halb gewonnen“.

nu lipsește nici cel mai mic element din farmecul originalului, tot așa în „Du *Plaudermund* und *Tunichtgut*” pentru „Și guraliv și de nimic”. — În versul „Pătrunde *trist* cu raze reci”, Schbl. e singurul care redă amândouă epitetetele. Ar fi șicană pedantă să dăm importanță imperfecțiunii rimei *Weiten* : *scheiden*. Dar „*Gelüste*” e unul din păcatele rimei, substituind idea de poftă sensuală în locul farmecului misterios („Ce nu-l mai pot pricepe”), pentru care epitetul „heimlicher” e insuficient. O rimă de umplutură e „ohne *Schwanken*” în strofa finală.

(Va urma)

Victor Morariu

I. — D. MURARAȘU, NAȚIONALISMUL LUI EMINESCU

București 1932, — 1 vol. în 8 XL 372 p. Pr. Lei 180

de I. E. Torouțiu

Problema naționalismului lui **Eminescu**, deși atât de adesea desbătută în nenumărate articole, merită să fie reluată și tratată științific de un spirit format în **respectul adevărului și documentelor**. Pentru un astfel de spirit, în afară de problema în sine a naționalismului cu formele lui de manifestare, în cadrul unei anumite societăți frământate de idei și sentimente care se pot fixa, trebuiau să se pună și alte probleme; de materialul utilizabil, de metodă, de racordare a prozei politice cu poezia și proza literară, — și toate acestea spre a se ajunge nu numai la caracterizarea naționalismului, ci și la definirea personalității marelui scriitor și poet.

În ce privește **folosirea materialului**, e de admirat imensitatea muncii depuse de cercetător. Într'adevăr, d-l D. Murărașu nu s'a mulțumit să culeagă acele câteva date pe care i le puneau lesnicios la îndemână cunoscutele ediții curente, ci s'a afundat în cercetări personale ale manuscrisurilor poetului, ale gazetelor la care a colaborat și cu muncă trudnică a ales tot ce poate elucida problema naționalismului lui Eminescu. Din această trudă de investigație a ieșit bibliografia bogată a lucrării, în care ni se dau la iveală articole necunoscute până acum, dar pe care d-l D. Murărașu a reușit să le identifice, folosindu-se de datele din Manuscrisurile Academiei Române. Această bibliografie va fi cel mai sigur îndreptar pentru o eventuală ediție completă a operei ziaristice a lui Eminescu.

În ce privește **metoda**, renunțând la estetismul nebulos și disprețuitor de date precise, și la istorismul care se îngrădește cu date fără să țină seama de frumusețea scrierilor, d-l Murărașu, așa cum îi dicta însuși bunul simț, a înțeles că are să se ocupe de o operă, din care o parte este poezie determinată de anume împrejurări, iar altă parte e proză politică remarcabilă, care, dacă și azi se citește cu plăcere, e numai fiindcă afară de idee se gă-

sește în ea suflu liric și expresie, adică ceea ce se numește valoare literară ; a cercetat deci opera lui Eminescu și din punct de vedere istoric, și literar, fiindcă disciplinele în știință nu se bat cap în cap, ci se ajută, spre a se ajunge la un singur scop : adevărul.

Lucrarea în sine e formată din trei părți distincte, tratând formele de manifestare a naționalismului eminescian — natura lui intimă, cu trăsăturile caracteristice și cu substratul lui afectiv și ideologic, — expresia literară a acestui naționalism.

Partea întâia este cea mai dezvoltată, cum e și firesc, deoarece cuprinde o minuțioasă, dar exactă și documentată analiză a tuturor formelor naționalismului eminescian. Mulți cunosc acest naționalism numai sub forma lui de neîmpăcată înverșunare din **Doină**, alții sub acea a unei naive năzuinți de a idealiza trecutul neamului. Era vremea să se cerceteze ce este înflăcărare, ce este critică nemiloasă și ce devine element constructiv în acest naționalism. Astfel, ni se prezintă un Eminescu din copilărie, încălzit de dragostea de neam, dar treptat întrebându-se ce este adevăratul naționalism și ajungând la o întemeiere ideologică a unor sentimente înăscute. Trecutul strămoșesc reînvie sub pana lui Eminescu, evocat în epocile-i de mărire, cristalisat în figuri de voievozi și luptători naționali. Provinciile românești își găsesc locul în activitatea de poet și ziarist a marelui naționalist. Basarabia, Bucovina, Transilvania cu durerile lor și sbuciumul pentru păstrarea caracterului lor național, formează obiectul multor pagini de poezie și proză politică a lui Eminescu. Sunt remarcabile pasagiile, în care d-l Murărașu stabilește corespondența de idei între Eminescu și luptătorii pentru drepturile naționale în Bucovina și Transilvania, în epoca 1870 — 1880. Cunoscând perfect dezvoltarea neamului, Eminescu a întrevăzut și sensul istoriei noastre, vestind profetic unirea tuturor Românilor. Poetul scrie calde pagini de îndemn la solidaritatea națională și la propagarea culturii, pentru ca prin cultură să ajungem la unitatea sufletească.

Întreaga această parte din lucrarea d-lui D. Murărașu cuprinde sentimentele și ideile lui Eminescu până la 1877, când intră ca redactor la ziarul „**Timpul**”. Entuziasmului și îndemnului la solidaritate urmează o aspră atitudine critică. Aceasta se putea întrevădea și din câteva poezii de pe la 1870 și din unele notițe, dar acum, la „**Timpul**”, Eminescu dezvoltă cea mai intensă activitate

de critică a tot ce i se părea că minează existența națiunii sau îi împiedică evoluția naturală. Acum, în epoca 1877 — 1883 Eminescu nu mai are nici o încredere în prezent pe care-l vede lipsit de patriotism curat, lipsit de legături firești cu națiunea, incapabil de a înțelege geniul neamului nostru. Pătura conducătoare „superpusă”, cum îi spunea Eminescu, e arătată cu toate păcatele ei și denunțată ca o primejdie pentru viața națională. Politicianismul care invadează toate instituțiile, le degradează și termină prin a împrăștia demoralizarea și mizeria, e cu neîndurare atacat de Eminescu.

Formele lipsite de fond sunt arătate cu urmările lor nefaste: sărăcirea poporului de jos și risipirea unei averi care ar putea fi întrebuințată pentru instituții cu adevărat necesare națiunii. **Problema evreească** e analizată cu adâncă cunoștință a nevoilor neamului, și, cu un deosebit spirit politic, Eminescu leagă rezolvarea problemei evreești de soluționarea problemei țărănești, văzând cu o claritate deplină că numai atunci nu vom avea a ne teme de străini, când masa țărănească prin cultură și ridicare materială va ajunge acel nesecat izvor de energie, capabil să refacă treptat, dealungul istoriei, toate clasele sociale ale poporului nostru. Iată deci cu o dragoste pătimase Eminescu își întoarce privirea spre pătura de jos, pe care o socoate singura clasă pozitivă și pe care o apără împotriva pletorii de politicieni și scribi parazitari.

Dar, Eminescu și-a îndreptat atențiunea și spre problemele limbii, literaturii și culturii naționale. El stabilește ca țintă pentru neamul românesc crearea unei stări de ordine și de cultură la gurile Dunării.

Intreaga această parte de minuțioasă analiză din lucrarea d-lui D. Murărașu, ne arată cum la Eminescu toate chestiunile politice, sociale, culturale, economice iau amploarea unor probleme naționale. Până la evidență reiese că ideia națională era la Eminescu obsedantă, că pentru dânsul orice chestiune, orice persoană se valorificau numai prin raportul ce-l aveau cu marea problemă a existenței și dezvoltării firești a neamului. Dealungul paginilor închinat acestei părți din lucrare, d-l D. Murărașu nu se mulțumește să ne arăte numai sentimentele și ideile lui Eminescu. Deosebita valoare a acestei părți o constituie legarea naționalismului lui Eminescu în manifestările și tendințele lui de toată frământarea ideologică și sentimentală a vremii. Il vedem, astfel, pe E-

minescu nu numai în legătură de idei și sentimente cu cei din generația în vârstă, cum sunt Eliade, Bărnăuțiu, Aron Pumnul, nu numai în concordanță de păreri cu junimiștii Titu Maiorescu, Theodor Rosetti, Petre P. Carp, dar și cu sentimente și idei pe care le au adversarii politici I. Brătianu, C. A. Rosetti, B. P. Hașdeu. Vedem, în acelaș timp, coloratura pe care naționalismul lui Eminescu o ia în epoca 1871 — 1883, potrivit cu evenimentele istorice, cu persoanele cu care poetul a venit în contact, cu scrierile pe care le-a citit, ori cu luptele politice la care a participat.

Lucrarea nu se putea însă opri la această parte de **analiză**. Se impunea partea de **sinteză**, în care pe baza materialului analizat să se ajungă la definirea naționalismului și personalității lui Eminescu. **Partea a doua** a lucrării: **Natura naționalismului eminescian** este, desigur, partea cea mai însemnată a operei d-lui D. Murărașu, nu numai fiindcă cuprinde o largă sinteză a problemei, dar și prin absoluta ei noutate și indiscutabila originalitate. Analize pentru diferitele aspecte ale naționalismului lui Eminescu s'au mai făcut până la actuala lucrare, dar o sinteză în ce privește dezvoltarea substratului ideologic și trăsăturile lui generale încă nu aveam până la studiul d-lui Murărașu. Cât privește dezvoltarea gândirii lui Eminescu, ni se arată, pe baze de date științifice neîndoelnice, evoluția lui Eminescu dela naive sentimente exprimate într'o formă copilărească până la acerba luptă națională, în care alături de viguros sentiment se așează și o armătură ideologică de nesguduit. Ni se dovedește cu precizie științifică stadiul sufletesc al lui Eminescu, la venirea sa în contact nemijlocit cu „**Junimea**”, cunoaștem apoi pe seriosul gânditor din „**Influența austriacă**”, pe naționalistul preocupat de toate problemele românismului dela „**Curierul de Iași**”, pe ideologul care-și restrânge mereu cadrul problemelor, dar cu atât mai mult le adâncește, dela „**Timpul**”. Pe măsură ce se avântă tot mai mult în polemici politice, naționalismul lui Eminescu, capătă o culoare mai aspră, mai înverșunată până ce nu mai cuprinde românismul în hotarele lui naturale, ci se fixează în special asupra **țărănimii**, care pentru Eminescu sfârșise prin a se confunda cu națiunea. Capitolul „**Substratul afectiv și ideologic al naționalismului eminescian**” este partea fundamentală a lucrării.

Stăpân deplin pe vastitatea materialului cercetat, d-l D. Murărașu a căutat să înlănțuie principiile călăuzitoare ale lui Eminescu, să stabilească baza ideologică, prin care înțelegem nu numai multiplicitatea aspectelor naționalismului lui Eminescu, nu numai locul pe care-l ocupă ideia națională în opera poetului, ci și coloratura specifică pe care naționalismul îl capătă în cursul imensei activități ziaristice a lui Eminescu. Cunoaștem și gândirea politică a lui Eminescu care ce e drept, nu e originală, dar sub formă de principii și cugetări se difuzează dealungul articolelor și desigur că, — deși n'a fost expusă de Eminescu în mod sistematic, — în sufletul său formă un tot unitar desăvârșit. Din importantul capitol amintit aflăm concepția lui Em. în ce privește națiunea ca supremă categorie socială, căreia trebuie să i se subordoneze viața de stat și toate activitățile, fie economice, fie culturale. Singură națiunea este capabilă să răsunbească dealungul veacurilor, iar scopul principal al ei este de a-și asigura existența, prin toate mijloacele posibile. Concepția lui Eminescu asupra statului e determinată de ideile asupra națiunii. Statul se subordonează națiunii, este un simplu reazim, prin ajutorul căruia națiunea își realizează în fapt virtualitățile ei și-și îndeplinește misiunea hărăzită ei de destin. Statul trebuie să ocrotească meritul și munca și înainte de orice să fie un stat național. Limba, cultura, școala, acestea au un rol în viața națională numai întru cât sunt expresia geniului național. Școala în special trebuie să fie mijlocul cel mai puternic al statului. Pentru dezvoltarea unui stat, Eminescu are idei precise, pe care d-l Murărașu le analizează cu deosebită claritate. Statul este un organism gingaș, care trăiește după legi naturale, progresează în mod evolutiv și nu produce adevărata cultură și civilizație decât prin muncă. Teoria statului ca organism, legile progresului și civilizației, legea muncii, sunt de nenumărate ori expuse de Eminescu și ele singure ne explică înverșunarea poetului împotriva formelor noi introduse în țară, împotriva clasei domnitoare și a celei de funcționari — „plebs scribax” —, care pentru Eminescu nu erau decât simple clase parazitare. Din lucrarea d-lui D. Murărașu se vede clar că chiar și atacurile virulente în contra lui C. A. Rosetti, I. Brătianu, Pherekyde, aveau la bază convingerea lui Eminescu că liberalismul ar putea duce o națiune la destrămare. Deci : la Eminescu nu e vorba

de o pornire personală față de membrii altui partid, ci de o convingere fermă că liberalismul în genere nu poate face ca o națiune să fie puternică și să progreseze în mod firesc. În lumina acestei convingeri, atacurile lui Eminescu capătă o scuză deplină.

Odată cu părerile lui Eminescu în ce privește națiunea, statul, progresul, mijloacele de progres, se pune întrebarea, dacă sociologia lui Eminescu este originală. Din lucrare reiese o mare asemănare de vederi între **Eminescu** și **Junimea**; de asemeni, după cum ne arată d-l Murărașu, multe din principiile lui Eminescu sunt pe larg desvoltate de diferiți autori străini, germani în special.

Chestiunea influențelor suferite de Eminescu e trasată în linii generale, și desigur că odată un cercetător ne va arăta, într-o lucrare specială, elementele de cultură străină, care s'au contopit cu ființa sufletească a lui Eminescu.

Partea finală a lucrării d-lui D. Murărașu tratează problema expresiei literare a naționalismului lui Eminescu.

D-l D. Murărașu a avut o fericită idee să închine câteva pagini scriitorului politic. Dispunând de calități literare deosebite, Eminescu are un suflu particular, o pasiune care se revarsă tumultos, și e bine că opera politică a acestuia a fost cercetată, cu atâta dragoste pentru subiect.

La capitoul din urmă al lucrării e studiat Eminescu autor al câtorva poezii și scrieri de inspirație națională, autor în special al poeziilor „Epigonii”, „Scrisoarea III-a”, „Doina”. Intre cele trei poezii nu este numai distanță de timp, ci și de desvoltare sufletească și artistică. Paralel cu trecerea lui Eminescu, scriitorul politic, dela luptă entuziastă, la critică înverșunată, avem în poezie trecerea dela lauda trecutului și scepticism la revărsarea de pătimi-mașe blesteme la adresa prezentului decăzut și negrei străinătăți, primejdioase pentru specificul vieții naționale. În afară de analiza poeziilor și scoaterea în relief a calităților lor literare, ceea ce constituie o importanță deosebită, este stabilirea legăturilor de idei și expresie între articole politice și poezie, și demonstrarea că la Eminescu n'avem a face decât cu o singură personalitate, care se prezintă cu aceleași trăsături sufletești, și în poezie și în proză.

Privind în lucrarea d-lui D. Murărașu imensitatea de energie sufletească pe care a revărsat-o Eminescu, câștigăm impresia că prin felul cum sunt grupate chestiunile, d-l D. Murărașu a voit să ne dea imaginea unei uriașe piramide cu o bază extrem de solidă, formată de idei și sentimente statornice, și cu un vârf înnimbat de poezie. Acestei piramide, după cum spune d-l Murărașu, îi pune Eminescu vârf firesc prin scrierea **Doinei**, după care a urmat și prăbușirea poetului...

Este lucrarea d-lui Murărașu complectă? O analiză amănunțită a ei ne face să constatăm că autorul ne-a dat o desăvârșită istorie internă a naționalismului lui Eminescu încadrându-l pe acesta cu o distinsă erudiție în întreaga ambianță ideologică și sentimentală a epocii. Naționalismul lui Eminescu trebuie însă cercetat și'n influențele pe care le-a suferit, și în acelea pe care le-a exercitat. Simțim clar influența „**Junimei**” și a altor scriitori, ni se arată succint influența gândirii germane, franceze, italiene, totuși o cercetare sistematică a influențelor din afară suferite de Eminescu nu avem. D-l D. Murărașu ne anunță însă în **Prefață** o viitoare lucrarea asupra **Sămănătorismului**; aceasta ne face să înțelegem că autorul a voit să lucreze cu metodă și că trebuie să ne așteptăm dela d-sa la o treptată realizare, complectă, a subiectului în toate liniile lui ample și de naturală continuitate.

Suntem obligați să mulțumim d-lui D. Murărașu că în loc de o pripită și superficială lucrare care să atingă toate problemele, ne-a dat o primă parte, dusă însă la epuizarea subiectului său, prin metodă riguroasă și rațional aparat critic.

Adevărat cercetător literar, pătruns de spirit științific, d-l D. Murărașu știe că o curiozitate care nu este capabilă să-și fixeze limite, nu poate produce nimic de valoare științifică. Limitându-și subiectul, d-l D. Murărașu nu ne-a dat aceea ce unii ar fi voit să aibă deodată, dar partea și cartea care ne-a dat-o, formează baza de nesdruncinat a tuturor cercetărilor viitoare, în legătură cu ideologia politică și naționalismul lui Eminescu.

* *

II. — D. MURARAȘU — GH. CALINESCU

Nu de mult se publicase concurs pentru ocuparea catedrei de limba și literatura germană dela Universitatea din Cernăuți. Dintre cei patru candidați, doi aveau sorți de izbândă de-opotrivă de mari, unul, român bucovinean, cu temeinice cunoștințe de specialitate și cu adânci simpatii localnice, câștigate prin distincția caracterului său, celălalt, un sas, nu mai puțin pregătit, însă cu întinse legături politice, rubedenii nu numai printre oamenii dela guvern ci și în comisia profesorilor universitari, unde se găsia mandatarul unei foarte apropiate rude a d-sale. Forțele candidaților fiind aproape egale, lupta avea să fie grea, însuși corpul profesoral găsindu-se într'un delicat impas. Dar, în ajunul examenului pentru concurs se întâmplă ceva foarte bizar: poșta aducea profesorilor universitari o broșurică semnată de candidatul german, în care acesta făcea portretul... științific al contra-candidatului său român, și conchidea grav: ...«ein Mann der Wissenschaft ist er eben nicht». Acest procedeu care descoperia lipsa celui mai elementar bun simț și a oricărei noțiuni de cavalermism, a indispus atât de mult corpul profesoral, încât într'un tacit consens toate simpatiile se îndreptară, încă înainte de începerea examenului, spre candidatul român. Chiar cei mai binevoitori ai cadidatului german strâmbară din nas, când își văzură favoritul demascându-și caracterul într'un mod atât de desgustător. Se mai adaoase la această tragi-comedie și actul al doilea, în ziua examenului, când contra-candidatul german avuse grija să aducă în sala de concurs populație germană din Cernăuți și suburbie, în frunte cu preotul catolic, învățători germani, negustori și meseriași, și bietul candidat avu și nefericirea să fie frenetic aplaudat încă înainte de a-și arăta cunoștințele, iar când veni rândul examenului său, să se și încurce, rău de tot, chiar acolo unde se aștepta să lase în urmă pe candidatul român — la filologia germană —, pentru ca întregul teatru, aranjat dealtfel destul de stângaciu, să se termine cu un bluff pentru candidatul german și să se prefacă într'o strălucită biruință a celui român, care nu se bîzuia decât pe știința sa. Ce-a urmat după aceea, se știe. Zadarnic se „îmbolnăvise” „subit” un profesor din Capitală, zadarnice stăruințe pe lângă ministrul de

resort, care cel mult atât putea face pentru partizani ținând lucrările în sertar, și temporizând numirea dreaptă, mai dreaptă ca oricare din câte s'ar fi făcut! Sosind apoi în capul departamentului d. prof. N. Iorga, a soluționat chestiunea chiar în prima zi, așa cum dreptatea o cerea.

Când mi-a căzut în mână, în ziua de Florii, numărul din „**Adevărul Literar și Artistic**”, în care d-l **G. Călinescu**, autorul monografiei „**Viața lui Mihai Eminescu**” scria articolul despre cartea d-lui **D. Murărașu** «**Naționalismul, lui Eminescu**», mi-am adus aminte de întâmplarea revelatoare pentru **caracterele** care se îndesă la ocuparea locurilor celor mai de cinste și răspundere pentru desvoltarea vieții noastre spirituale. Poate că din cauza punctelor asemănătoare din procedeul ambelor întâmplări. Articolul d-lui **G. Călinescu** dovedește nu numai neînțelegerea subiectului lucrării d-lui **Murărașu**, ci și o totală incapacitate de a prinde în liniile lui largi cuprinsul acestui studiu. În afară de aceasta, găsim în menționatul articol afirmații atât de neîntemeiate, încât ne vine a crede că d-l **Călinescu** a răsfoit numai lucrarea, despre care avea intențiunea să scrie nu o dare de seamă, ci o înlănțuire de injurii. Astfel, d-sa afirmă că d-l **Murărașu** n'ar ști care-i subiectul lucrării sale. Această chestiune se lămurește însă într'un întreg paragraf (pag. 1—3). D-l **Călinescu** simulează mirarea că articolele au fost cercetate și din punct de vedere literar, dar frumusețea articolelor lui **Eminescu** a fost remarcată în atâtea rânduri de alți istorici literari ai noștri, iar d-l **Murărașu** stabilește cu precizie legăturile de idei și expresie între articole și poezii (pg. XVII, XXVII, XXIX, XXXII; 159, 342—344). D-l **G. C.** mai afirmă că în lucrarea d-lui **D. Murărașu** n'ar fi semne speciale pentru articolele lui **Eminescu**. La pag. XVII și următoarele însă se găsește o **bibliografie numai a articolelor lui Eminescu**, cu toate datele necesare pentru stabilirea paternității. Acest lucru ne întărește bănuiala noastră că d-l **Călinescu** n'a cetit cartea d-lui **Murărașu**. Contrar insinuărilor d-lui **Călinescu**, autorul studiului «**Naționalismul lui Eminescu**» statornic arată legăturile între ideile și sentimentele lui **Eminescu** și **Eliade**, **Hasdeu**, **Bărnăuțiu**. **Ioan Ghica**, **Junimea**, problema naționalismului eminescian fiind cercetată în toată ambianța ideologică și sentimentală a vremii.

Și pesimismul lui Eminescu este tratat într'un întreg capitol (pp. 277—286), pe care d-l Călinescu de asemeni nu l-a cetit.

Ceea ce-i și mai extraordinar: d-l Călinescu „critică” stilul trivial al d-lui Murărașu și dă ca exemple expresii de ale lui I. Brătianu și Eminescu!!! Expresia «bădăranul de la țară» este a lui I. Brătianu, și la pg. 130 din lucrare, d-l Murărașu resumă cu înseși vorbele lui Brătianu ideile acestuia în chestiunea formelor fără fond. La fel, expresiunile «pungași», «cocote» sunt ale lui Eminescu în articolul «Spitalele rurale», lucru care se vede clar la pag. 171.

D-l Călinescu a cetit studiul d-lui D. Murărașu pe apucate, și l-a prezentat cu rea credință. În locul unui articol de critică literară, a scris un virulent pamflet, al cărui substrat și scop este vizibil pentru toată lumea.

În momentul când apărea cartea d-sale **Viața lui Mihai Eminescu**, d-l G. Călinescu și-a atacat colegul cu o trivialitate fără seamăn. Oricine putea s'o facă, d-lui G. Călinescu însă nu-i era permis să-și coboare scrisul la o pocnitoare dela moși. Dacă gestul d-lui Călinescu ar fi pentru prima oară în viața d-sale, l-am lăsa să-și plaseze necuviințele cum îi place. Lucrurile se schimbă însă când ne gândim că agresivitatea criticului cade în recidivă, manifestându-se în mod suspect când împotriva unui binefăcător al său, când în contra unui coleg, în tovărășia căroră, pe acelaș câmp de activitate științifică — dacă pastişarea d-lui Călinescu s'ar putea numi știință — ar trebui să se simtă bine. D-l Călinescu însă a urmărit un singur scop: să atragă atențiunea asupra d-sale. Pentru aceasta n'a avut nici un scrupul în alegerea mijloacelor: trivialitate, falșuri, reacredință. Atitudine pe cât de suspectă pentru cetitor, pe atât de desonorantă pentru d-sa. D-l Călinescu se face că nu pricepe subiectul adevărat al lucrării d-lui Murărașu, și imaginează un alt subiect — d-l G. Călinescu. Deodată „naționalismul” lui Eminescu devine pentru d-sa „concepția politică” a lui Eminescu. Nu-i însă acelaș lucru concepția politică și naționalismul! Naționalismul este toată revărsarea de idei și sentimente sub imperiul dragostei de neam, dela primele poezii naive ale copilului poet până la clasică **Doină**. Pentru Eminescu toate problemele politice, sociale, culturale, economice, iau amploarea de

mari chestiuni naționale și pe toate le desbate spre a ajunge la mărturia simțământului său național.

Această atitudine a urmărit-o d-l Murărașu. Studiul d-sale ar putea purta titlul «Obsesia ideii naționale în opera lui Eminescu». Chiar și ideile politice sunt pentru Eminescu un simplu substrat al naționalismului său. Că Eminescu a avut o concepție politică e adevărat, dar dacă n'ar fi avut-o, n'am putea oare vorbi de naționalismul lui în primele poezii, în «Geniu pustiu», în articolele din «Federațiunea», în organizarea serbărilor dela Putna, în câteva articole din «Curierul de Iași», și în sfârșit în «Scrisoarea a III-a» și «Doină»? Dar, pentru criticul nostru, naționalismul lui Eminescu se mai reduce și la ...«cultura filosofică» a acestuia. Să ne ierte, dar cine-și bate capul să afle cultura filosofică în Scr. III și în Doină? Odată pornit însă pe calea construirii în vid, d-l Călinescu nu se mai poate opri. Imaginează o lucrare cu capitole speciale despre T. Maiorescu, C. A. Rosetti, despre luptele între partidele dela noi etc... Firește că s'ar putea face un studiu despre concepția lui Eminescu în afară de cadrele naționalismului. Ar fi atunci Eminescu studiat în limitele partidului conservator, ni s'ar trasa concepția conservatoare în opoziție cu cea liberală, ni s'ar arăta jocul de forțe, care constituie viața publică a unei societăți, s'ar putea „specula” pe baza teoriei sincronismului, materialismului sau idealismului istoric. Dar de ce să lungim vorba? O asemenea lucrare e și făcută în linii mari de d-l G. Ibrăileanu în **Spiritul Critic** și de d-l E. Lovinescu în **Istoria Civilizației**. Materialul se găsește gata la îndemână, d-lui G. Călinescu nu-i rămâne decât să-l ...romanțeze!

Pentru ce ne-am mai mira, așadar, că d-l Călinescu nu înțelege de ce Scrisoarea III și Doina sunt studiate alături de articolele politice, parcă între acestea n'ar fi o extraordinară înrudire de sentimente, atitudini și expresii! Criticul nu pricepe însă nici de ce articolele sunt studiate din punct de vedere literar. Să-l lămurim. Eminescu nu-i un cap „științific”, articolele sale nu sunt studii sociologice. În câteva articole numai Eminescu ne apare ideolog pur, în cele mai multe însă argumentează ca un **liric**, ca un **literat** care-și expune avântul inimii sale, își deslănțuiește dragostea pentru trecut și pentru țărănime, își revarsă ura împotriva Caradalelor politice românești. Ideologia politică a lui Eminescu

nu-i expusă într'un sistem, nici măcar într'o mică lucrare științifică. Pentru ca d-l D. Murărașu să ajungă a înjgheba capitolul «Substratul ideologic al naționalismului lui Eminescu», a trebuit să adune cugetări și observații din sute de articole ale lui Eminescu. E nevoie însă să ne întrebăm, dacă articolele lui Eminescu au avut vre-un efect. Desigur că de un imediat efect asupra vieții politice contemporane nu s'ar putea vorbi, cu atât mai sigură însă este acțiunea lentă în timp și spațiu, de influență, de continuitate a celor cari iau contactul cu puterea ideilor lui Eminescu. Un recenzent al cărții d-lui Murărașu constata mai deunăzi că Eminescu a fost — cu drept cuvânt — precursorul luptătorilor pentru reforma agricolă, cel dintâiu țăranist, agrarian... Politica noastră și întreaga viață de stat și-a urmat cursul evolutiv până la războiu, iar de aici revolutiv, pentru a preîntâmpina anarhia. Acestea toate s'au întâmplat după cum a prevăzut și prezis Eminescu. Naționalismul lui Eminescu, cu câteva din aspectele sale, stă la baza sămănătorismului, curent prin excelență literar și cultural. Iată deci că nu numai prin felul cum este exprimată, ci și prin rolul ei, activitatea ziaristică a lui Eminescu aparține istoriei literare.

D-l G. Călinescu ar fi voit și un studiu asupra influențelor suferite de Eminescu. Firește că acel studiu ar putea să vină, fără să fie însă ceea ce crede d-l G. Călinescu. Naționalismul lui Eminescu nu-i legat numai de filosofia germană. Ideile dela baza acestui naționalism sunt culese și din filozofia engleză și din cea franceză. Și apoi, Eminescu a luat ideile direct dela sursă, le-a primit dela «Junimea», oare nu erau împământenite încă dinainte de mișcarea junimistă? Iată chestiuni, care trebuie cercetate, dar care firește există numai pentru un cercetător metodic și conștiințios, nu pot exista pentru un critic care vrea să arăte că are cap „speculativ”.

Dacă d-l G. Călinescu ar fi dat dovadă numai de nepricepere a subiectului lucrării **Naționalismul lui Eminescu**, n'ar fi nici o gravitate; ar fi un lucru care i se poate întâmpla unui critic tinerel și grăbit. Era și greu ca d-l Călinescu să pătrundă studiul d-lui D. Murărașu. **Naționalismul lui Eminescu** nu este o băiguială de lucruri superficiale, nici o compilare după lucrările altora. Este o cercetare a unui imens material, o punere la punct a multor date până azi neprecise și mai presus de orice este un exemplu de in-

formație sigură și de onestitate literară. Lucrarea d-lui D. Murărașu se alătură cu cinste cunoscutului studiu al d-lui Ch. Drouhet despre **Alecsandri**. Vrea sau nu d-l G. Călinescu, adevărul este acesta pe care-l spunem noi.

La începutul cărții d-lui Murărașu se află, precum am mai amintit, o vastă bibliografie a articolelor lui Eminescu. Cine s'a uitat o singură dată în edițiile curente, a văzut ce haos domnește în privința activității ziaristice a lui Eminescu. A fost nevoie de munca îndelungată a d-lui D. Murărașu, pentru a se putea ști când și unde a apărut cutare articol și dacă articolul a fost sau nu produs în întregime de editori. Apoi, d-l D. Murărașu a descoperit noi articole, necunoscute de diferiții editori, în **Federațiunea**, **Timpul** și în **România liberă**. Rezultatul acestor cercetări trudnice se dă în această bibliografie, care arată cronologic articolele deja reproduse în diferite ediții și apoi înșirând tot cronologic și după ziar sau revistă articolele necunoscute până acum, dă și indicațiunile necesare pe bază de manuscrise, stil sau idei exprimate, în vederea stabilirii paternității acestor articole. Care cercetător al lui Eminescu nu știe că până la articolul publicat de d-l Murărașu în **Pleiada** (nr. 1 Buc. 1930), lumea nici nu-și dădea seama de felul în care a fost editată activitatea ziaristică a lui Eminescu? Ei bine, în loc să recunoască această muncă de introducere a luminei în haos, d-l G. Călinescu reproșează d-lui Murărașu că n'a amestecat articolele publicate în ediții cu cele rămase uitate în ziare și că n'a pus semne distinctive pentru articolele lui Eminescu. **D-l G. Călinescu nu vede că bibliografia este specială a articolelor lui Eminescu** și aci nu e numai superficială citire a lucrării, ci și vădit voită încercare de mistificare pentru public.

D-l G. Călinescu este însă și de-o **rea credință** desgustătoare. După ce muștră pe d-l Murărașu că a cercetat articolele lui Eminescu din punct de vedere literar, s'apucă să studieze stilul d-lui Murărașu și ajunge la concluzia că acesta ar avea stil „de periferie”, dând ca exemplu expresii de-ale lui Eminescu și I. Brătianu!!! Are însă grijă d-l Călinescu să smulgă propozițiile din context, încât cetitorii să nu-i descopere sistemul ...de obiectivitate și onestitate profesională.

III. — G. CALINESCU: „VIAȚA LUI MIHAI EMINESCU“

București 1932 — 480 pag. Pr. Lei 100.

L-am văzut pe d-l G. Călinescu, în ce mod înțelege să **distrugă** și să ne fie permis a-l privi și din cealaltă latură a **constructivismului**.

Trebue să recunoaștem că toate biografiile lui Eminescu sunt epuizate, chiar și aceea a d-lui N. I. Russu. Era nevoie astfel de o lucrare, care dacă chiar n'ar fi mulțumit întru totul pe cei ce așteaptă o biografie științifică, ar fi fost totuși de mare utilitate tineretului școlar. La o monografie Eminescu, științifică, se lucrează de multă vreme, și în afară de diferitele contribuții aduse de cercetători, se cuvine să remarcăm precizările de capitală importanță ale d-lor **G. Bogdan-Duică** și **Leca Morariu**.

Lucrarea d-lui G. Călinescu trebuia să fie o adunare a materialului din studiile de până acum și o luminare a epocilor obscure, **prin studii personale**. Numai așa ar fi meritat sgomotul cu care a fost prezentată, căci în adevăr scrierea a fost lansată ca un film american.

D-l G. Călinescu a cules ceva material informativ **din alte lucrări** și l-a înecat în pagini de stil. În afară de aceasta, ca un «băiat» teribil, crezând că lumea va rămâne cu gura căscată, de-a lungul paginilor a dat cu tifla cercetătorilor literari, a căror muncă a pus-o la contribuție. În loc de un studiu, în care datele să fie controlabile, autorul ne-a dat ceva ce în mintea sa poate fi și... roman. Romane s'au mai scris pe socoteala oamenilor mari și prin lucrarea sa d-l G. Călinescu n'a inventat nimic. **Utilizarea materialului din lucrările altora fără mărturisirea precisă**, iarăși nu-i ceva nou. D-l G. Călinescu l-a avut ca model pe d-l **Gorge Pascu** dela Iași, care într-o monografie adaogă la urmă o notiță stilisată cam astfel: «Ideile **mele**, cât și ale altora, nu spun exact de unde le-am luat. Trimit pe cetitor la bibliografia generală».

În «post-fața» «Vieții lui Eminescu», d-l G. Călinescu recunoaște dealtfel singur că lucrarea d-sale nu este decât o compilație, ordinară, «fără duh creator» și că din această cauză se așteaptă, să fie întâmpinată «cu ostilitate de către scriitori și oameni de știință». Se felicită însă că d-sa a avut destul talent și «îndemănare» să compileze în așa fel, încât să nu lase «să se vadă

cusăturile materialului» altora. La adăpostul scuzei «vremurilor» grele, face să dispară «parterul spațios de note și trimiteri care îl avea în manuscrisul original această carte» — la adăpostul acestei ieftine și nesperioase scuze, d-l G. Călinescu se crede în drept să deposedeze generații întregi de munca lor, din care încorporând în «cartea» sa nu numai stabiliri de date, descoperiri, precizări, și uneori până și pasagii întregi, cuvânt de cuvânt fără să citeze, ci doar ca un școlar netâng, pe care dacă vei izbuti să-l prinzi cu mână'n sac,—cum ar spune d-l I. M. Rașcu—, să-ți declare cu o seninătate ilariantă: «n'am găsit de cuviință a cita», trimițându-te la bibliografia eminesciană. Dar să stăm și să analizăm puțin «vremurile care nu mai îngăduie această risipă de pagini», din cauza notelor și trimiterilor. Cartea d-lui G. Călinescu are 480 pagini, din care 463 corpul lucrării propriu zise și 16 pagini bibliografia numerotată dela 1—231. Cu cât avea să crească lucrarea, dacă fiecare chestiune, pasagiu, opinie, împrumutate din munca altora, ar fi primit numai două semne, ale citării : «...» și un număr care era să fie același dela bogata bibliografie, care și așa se dă pe întinsul a 16 pagini ? Întrebăm : întru cât ar fi crescut volumul cu introducerea semnelor citării și numărul corespunzător dela bibliografie ? Cel mult $\frac{1}{2}$ coală (8 pagini de semne). Și ori cât de mare ar fi criza financiară, nu credem că editura s'ar fi dat în lături să respecte voința și dorința autorului de a se dovedi onest ! Dar, de ce ne-am lăsa îmbătați cu apă rece ? Nu e vorba de criza materială a vremurilor, ci de una mai gravă, de criza morală. Căci dacă introducea semnele citării, proaspătul biograf își demască «lipsa de talent și neîndemânarea de a lăsa să se vadă cusăturile materialului» altora, și atunci cine l-ar mai fi citat ca... autoritate — științifică — pentru Viața lui Eminescu ?

În toată cartea nu se întâlnesc o singură dată semnele citării, când d-l G. Călinescu ia din lucrările altora materialul. D-sa nu cunoaște aceste semne, ca făcând parte din punctuație, decât numai în sens ironic, când ia peste picior pe : ...«oamenii de știință», «știință», «seriozitate științifică»... Desigur, că vorbind despre lucrarea d-lui G. Călinescu, «seriozitatea științifică» pusă între ghilimele ori nu, interesează mai puțin decât obrazul d-lui G. Călinescu, tupeul și tapajul... Sau cum am spus mai înainte : criza morală...

D-l G. Călinescu a fost la Roma elevul profesorului model de corectitudine, care-i regretatul Vasile Pârvan. Așa a învățat d-l G. Călinescu să scrie cu spirit științific și onestitate?

Insemnătatea lucrării d-lui G. Călinescu se reduce la aceea a unei cărți, care pentru moment va fi cetită, fiindcă nu avem alta. Când d-l G. Călinescu nu găsește material de-a gata în cercetările altora, recurge la «îmi închipui», «mi se pare», «e firesc să ne închipuim», e «posibil ca» etc. În felul acesta se rezolvă tot ce-i obscur în desfășurarea vieții lui Eminescu. Dar chiar și atunci când există materialul precis, d-l G. Călinescu îl neglijează. De pildă: Eminescu, într'un articol, spune că-și aduce aminte de vremea când pe moșia părintească apăsa pe coarnele plugului; totuși, voină să ne arăte viața **țărănească** a lui Eminescu, autorul inventează refugieri prin bordeele oamenilor. În legătură cu activitatea lui Eminescu, în 1870, există în **Federațiunea un Apel**, pentru serbarea dela Putna. În loc să utilizeze acest document, d-l G. Călinescu umple pagini de vorbe goale... Astfel la pg. 223 spune că Eminescu și Slavici au lansat un apel fără concursul efectiv al Societății **România Jună**. Adevărul e că **Apelul din Federațiunea e tocmai în numele „României June”**! D-l C. relatează deci povestiri în legătură cu anul 1871, dar neglijează **documentele** în legătură cu 1870. — Autorul «vieții lui Eminescu» nu cercetează nimic, nu aduce nici un aport personal, decât doar singura problemă a psihopatiei sexuale, fie din epoca tulbură a poetului, fie din cea a trecerii dela pubertate la tinerețe, manifestări instinctuale lipsite de interes, fiindcă au fost așa cum era foarte firesc să fie. Dar să nu anticipăm. Vom reveni și la acest capitol. Itinerariul lui Iorgu Caragiale în 1867 n'a fost cercetat de nimeni și nici d-l G. Călinescu nu completează cu nimic datele vieții lui Eminescu. Lecturile poetului au fost prea puțin cercetate, iar d-l G. Călinescu se dispensează de aceasta. În ce privește naționalismul lui Eminescu la «**România Jună**» și apărarea sa de acuzarea cosmopolitismului, d-l G. Călinescu trebuia să observe atitudinea dușmănoasă a lui **Hasdeu**, care în **Columna lui Traian** îl vizează direct pe Eminescu. Dar d-l G. Călinescu, după cum am mai spus, n'are obiceiul să cerceteze, ci ia numai de-a gata ce găsește la alții. În privința vieții de mizerii a lui Eminescu la **Timpul**, se află date

precise în **Autografele Iacob C. Negruzzi** la Academia Română, și d-l G. Călinescu și le va încorpora la o altă ediție a cărții sale, deși putea să le utilizeze și acum, căci sunt menționate în prefața ediției de **Scrieri politice** întocmită de D. Murărașu...

Pe ce se bazează d-l G. Călinescu atunci când face legătură între unele poezii și întâmplări din viața poetului? A stabilit mai întâiu cronologia poeziilor? Ne poate da și nouă indicațiuni despre acest lucru? Întrebăm aceasta, tocmai fiindcă d-l G. Călinescu stabilește cronologii îndoelnice. Care este temeiul afirmației că **Glosa** a luat contur în mintea poetului la 1874?; că **Doina** a luat naștere în 1875?, că **Scrisorile** au luat contur înainte de 1877? Pentru toate aceste poezii avem date care ne fac să credem că aparțin epocii de după 1878.

După d-l G. Călinescu, la baza atacurilor contra liberalilor este numai ciuda lui Eminescu că a pierdut speranța unei sinecure... Dela ce înălțime... morală vorbește marele G. Călinescu despre meschinul Mihai Eminescu! Dar: Eminescu i-a atacat pe liberali încă din 1870—71 și, apoi la **Timpul** el atacă liberalismul în genere, deoarece îl socoate periculos pentru viața națiunii.

Uneori lucrarea este și plină de haz. Astfel la capitolul în care ni-i arătată viața lui Eminescu până la opt ani, ni-i prezintă poetul cuprins de timpuriu de... «instincte bărbătești»... plimbându-se cu iubita pe dealuri. Dacă lucrurile acestea se petrec înainte de opt ani, zadarnic se mai chină d-l G. Călinescu să demonstreze că poetul nu s'a născut din Baba Dochia. Dar mai mult, Cu această ocazie se citează poezia **Sara pe deal**. Din comentarii autorul trage concluzia că iubita avea ochi mari și părul «negru'n coade». Ar putea să ne spună de unde a scos coadele, căci în poezie nici vorbă de așa ceva? E ca și hocus-pocus dela paginile 114 — 115: ce avea Eminescu pe cap când a ajuns la Blaj, pălărie ori căciulă? Ar putea d-l G. Călinescu să ne spună prin ce minune, dela marginea orașului până'n piață a transformat pălăria în căciulă soioasă? Dar de ce l-am mai întreba. Răspunsul este însăși cartea d-sale: dacă viața lui Eminescu și cercetările anevoioase ale unor G. Bogdan-Duică I. Grămadă, I. Slavici, Leca Morariu l-au putut face pe d-l G. Călinescu autor, cu cât mai ușor e pentru d-l G. Călinescu să prefacă o pălărie într'o căciulă, «fără să se vadă cusăturile», căciulii, firește. Aci stă doar toată puterea și originali-

tatea aportului său personal. Intr'alt loc, d-l G. Călinescu susține, contrar părerii romancierului Păunescu-Ulmu, că Eminescu nu-și pierdea vremea în copilărie cu desenarea de purceluși cu cărbunele, ci fugea de acasă cu o carte și doi-trei covrigi. Așteptăm replica lui Păunescu-Ulmu, dacă nu cumva romancierul N. I. Russu va veni și el cu o dată inedită...

Pesimismul lui Eminescu este rezolvat de d-l G. Călinescu prin afirmația simplistă că poetul a fost sifilitic. Aceasta însă nu-l împiedică să susțină că pesimismul din Mureșeanu se leagă de pesimismul post-kantian, lucru și el inexact, căci Eminescu mărturisește singur, că necazurile neamului nostru l-au dus la convingerea că pe lume triumfă numai răul. Nu-i exactă de asemenea afirmația că articolul Formă și fond ar fi primul articol publicat de Eminescu în Fântâna Blanduziei.

D-l G. Călinescu ironizează scrisorile aflate în «colecție particulară», făcând desigur aluzie la d. Octav Minar. Totuși, multe pagini din cartea d-lui G. Călinescu se bazează tocmai pe acele scrisorele, pe care nimeni nu le-a văzut și, să fim siguri, nimeni nu le va vedea vr'odată. Imi amintesc că am cetit într'o carte a d-lui D. Russo următoarele: «Documentele din depozit public sau privat, care nu pot fi puse la dispoziția cercetătorilor, pentru control și verificare, — nu există pentru știință».

Pornită cu gândul de a produce senzație, compilația d-lui G. Călinescu nu se putea să nu conțină și elemente senzaționale. Datele în legătură cu epoca de boală a poetului n'au alt scop. Ni se dau aci multe amănunte, deși însuși d-l G. Călinescu reproșează unui orator din 1889 că a ținut o conferință despre boala poetului «cu o lipsă regretabilă de discreție». Dar ceeace d-l G. Călinescu nu permite aceluia din 1889, care avea cel puțin scuza unei conferințe, din al cărei produs bănesc să fie ajutat poetul —, își îngăduie sieși cu o extrem de guralivă largețe. Noi însă credem că puțină discreție din partea d-lui G. Călinescu i-ar fi trădat măcar un pic de noblețe a caracterului său.

Latura cea mai desgustătoare însă din «Viața lui Eminescu» este etalarea amănuntelor în legătură cu viața sexuală a lui Eminescu. Cui a voit d-l Călinescu să-i facă plăcere? Scribilor anal-

fabeți dela periferia literaturii sau «îndeosebi tinerilor studiosi» (G. C. pg. 462) ?. Astfel, d-l G. Călinescu se arată preocupat de «dezideratele erotice» ale lui Eminescu (pg. 208), ne spune că erotica lui Eminescu e hrănită de «libidine» (pg. 250) și ne înfățișează următorul tablou după hârțiile postume ale lui Eminescu (pg. 249—50) :

«Dar unele imaginații lascive, care sperie austeritatea notelor de studii, ne lasă să întrevădem procesul sexual ce stă la baza acestui demonism pasional. Ca pe un sfânt Antoniu, goliciunea urmărește pe Eminescu, chinuit de o asceză impusă de lipsuri și sfieli, și-i dă false beții solitare cu mirajul unei făpturi albe «ca zahărul... rotundă la umeri, cu golurile de zăpadă a sânilor pătate în vârf cu două alunele dogorite, cât și mai în jos unde pânțele se adună ca sculptat într'un mod concreșcut». Decența ne obligă să părăsim citatul acolo unde, încumetându-se pe drumul „organismului inferior al părului luciu-negru și abia încreștit, care-i dă umbra centrului, ce constituie izvorul regenerării omenești”, poetul se îndârjește într'o descindere voluptoasă... care trădează chinurile fizice de care era muncit. Oricât acest sbucium este firesc, îndeosebi pentru vârsta de atunci a poetului, el e în acelaș timp un element specific al eroticei eminesciene, hrănite în general din libidine».

Vorbiam mai deunăzi despre «neo-alexandrinismul» german, care după d-l M. Dragomirescu ar tinde să adune toate nimicurile din laboratorul scriitorului și să le dea publicității, deși n'au nici o legătură cu opera, singura care poate interesa posteritatea. Și făceam atunci comparația între hala de vechituri și muzeul de antichități. Depinde de cultura și structura sufletească a fiecăruia unde intră și ce ridică de acolo. După câte știm nici un cercetător ieșit din școala «neo-alexandrinismului german» n'a căutat, ca d-l G. Călinescu, să facă concurență editurii Hertz, urmărindu-l pe poet la bordel, pentru ca romanțarea să miroase a prostituție... D-l Călinescu trivializează cuvinte pe care le smulge din context și le subliniază pentru a ajunge la concluzia că «aspirațiunile lui Eminescu sunt aproape exclusiv carnale» (pg. 349) și că pentru Eminescu iubirea este «exclusiv posesie și amplexiune» (pg. 352).

Viața lui Eminescu au studiat-o precursorii d-lui G. Călinescu, pe cari îi compilează, meșteșuște, «fără urmă de cusătură», și trebuie să rectificăm : are și d-sa o parte din corpul lui Eminescu, pe care o studiază, descrie cu voluptate, pentru ca să placă probabil «tineretului studios», sigur cetitorilor de fascicule de 3 lei.

Etalării de bordel a d-lui G. Călinescu opunem însă numai câteva rânduri ale unui scriitor crescut în atmosfera neo-alexandrinismului german, rânduri care vor dovedi dela ce înălțime, frumoasă și demnă, și cu câtă lăuntrică înțelegere poate fi privită viața erotică a lui Mihai Eminescu. Sunt cuvintele lui Ioan Slavici în «Amintiri» (pg. 25) :

«In ceea ce privește viața sexuală, Eminescu era de o sobrietate extraordinară. El nici odată nu vorbea despre femei decât având în vedere partea ideală a ființei lor și disprețuia pe oamenii, care aleargă după „fuste” ori vorbesc despre afaceri scandaloase. Slăbiciunea lui era cu desăvârșire platonice, lucruri despre care se vorbește cu un fel de religiozitate, și numai ademenit și răpus putea el să aibă și legături, care nu sunt curate, cum erau în cele din urmă cele cu Veronica Micle, despre care mi-a vorbit numai în ziua, când a putut să-mi zică : „In sfârșit, am scăpat !”».

Merită o deosebită atențiune și stilul romancierului nostru, d-l G. Călinescu. Iată ce vor mai ceti elevii de școală, pentru a cunoaște pe scriitorii noștri : **Eminescu era.. «un animal inocent și sănătos, care asemenea armăsarului își arunca necurățenia pe iarba ce-o paște» ...Creangă era ...un bivol de geniu» (pg. 161)...** «**Creangă și Eminescu sunt niște rafinați ai voluptăților aspre, animalice chiar, dar grosolănia lor n'are nimic comun cu imbecilitatea rustică**» (!) (pg. 330). **Creangă avea piele de «bivol nămolos» (pg. 331), Veronica Micle era o «histerică» (pg. 336).**

Această **Viață a lui Mihai Eminescu** ieșită din atelierul călinescian vrea să fie «temelia», pe care urmează «să se ridice cercetarea asupra operei lui Eminescu și care va fi dată publicității chiar în cuprinsul acestui an» — ne făgăduiește acelaș compiler d-l G. Călinescu. Intru cât studiul **Operei lui Eminescu** se va baza pe acelaș sistem al rapturilor muncii altora, va avea desigur, ca și **Viața lui Eminescu**, pagini frumoase și de interesantă adâncire, care vor fi însă tulburate și murdărite atunci când d-l G. Călinescu se va ambiționa să amestece și aportul său personal.

Cartea d-lui G. Călinescu este o lucrare de valoroase fișe streine, pe care însă autorul n'a fost în stare să le mistue, să le prelucraze în așa fel încât din ele să ne apară viața lăuntrică, purificată, a poetului Eminescu, pe care să se razime apoi sinfonia

vieții : opera. D-l G. Călinescu ne prezintă ca original al său numai o înfiorare fiziologică, fără pătrundere în adâncurile sufletului și fără o ridicare la înalta spiritualitate a poetului. **Partea originală din cartea d-lui Călinescu se caracterizează prin cercetarea minuțioasă a subsolului organic al vieții lui Eminescu.** Principala eroare a recentului biograf eminescian este așadar imposibilitatea de a se transpune el în epoca și în lumea ideologică a poetului. Dimpotrivă: biograful îl smulge pe poet și-l transpune în epoca noastră, de ipersexualitate și perversitate a simțurilor naturale. Iar târirea vieții lui Eminescu în mocirla patologicului fenomen al literaturii contemporane, dovedește suprafața la care a operat biograful și de unde nu se poate privi în tainițele adânci ale operii lui Eminescu.

I. E. Torouțiu

EPILOG

Iar d-l G. Călinescu, „înțelegând prin „știință”¹⁾ lipsa de talent” (G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu* pag. 462), e atât de *talentat* (!), deci atât de *neștiințific*²⁾, încât utilizează cea mai *netrebnică* ediție a operei lui Eminescu: ediția E. Lovinescu, pe care G. Ibrăileanu a dovedit-o a fi „inferioară tuturor celorlalte ediții” („*Viața Românească* XXI 1929 vol. 78 pag. 278)! Versul:

Vezi isvoare zdruncinate peste prund alunecând

(Călinescu pag. 60)

e luat din Lovinescu cu stridentă *inepție* *lovinesciană* (vezi Ibrăileanu 265) *sdruncinate*, în loc de eminescianul *sdrumicate*!³⁾ Atât — deocamdată!...

LECA MORARIU

A apărut :

D. MURĂRAȘU

Naționalismul lui Eminescu

BUCUREȘTI, EDITURA «BUCOVINA» — I. E. TOROUȚIU (1932).

1) cu ghelemele!

2) fără ghelemele!

3) Cuvântul e și-al lui Creangă (*Harap-Alb*): „să o zdrumice”.

RELATIV LA „GENIU PUSTIU”

După ce am scris articolul despre geneza romanului dela 1868—1870, am găsit o notiță fără ti lu, în manuscriptul academic 2291, fila 16 v., 17 și 17 v.

Vorba este despre Sofia, Ion și Poesis, ale căror caractere notița le dovedește gândite rațional, reflexiv: Printre 'ntâmplări romantice trebuia, trebuie să transpară ce tânărul Eminescu a însemnat desul de clar în citata notiță.

Aceasta sună:

«*Sofia*, natură dulce și înțeleaptă, care face pe Ion să aibă priviri adânci și mari — ea nu-i dă privirile însuși, ci numai prima privire; prin adâncimea ei sufletească el capătă ochii ei mari și adânci și nu se oprește la aparința exterioară, ci caută *idea lucrurilor* — ea nu-l învață lucrurile înșile, ci-l învață a *vedea*.

«*Ion* se simte prin urmare nenăscut la punctul acela în timp, care ar conveni caracterului lui; însă sătul și desgustat de viață, el *decide* a se intrupa în curentul timpului și de-a se lăsa dus, dacă nu poate duce. Pentrucă o țință ideală nu e convenabilă în timp, pentrucă el în *timp* nu e la locul său; de aceea el își alege o țință secundară, contrapusă naturei lui interne să o execute după puțin, căci e fidel principiului: că în timpi mari, chiar dacă acești timpi nu i-ar aparține lui, e o lașitate de a nu fi de nicio partidă ¹⁾.

«*Poesis* fantastică, voluptoasă, plină de închipuire și vise, capul ei în eternă irregulară asociațiune de idei; nu-și poate fixa niciodată privirea asupra *unui* obiect, ci are în naintea ei totdeauna mai multe, adesea contradictorii — în eternă neliniște sufletească — un cavou de imagini; ea împărtășește și lui Ion acest mod de-a vedea și face din el o natură sfâșiată, neconstantă, catilinară. Sufletul lui Ion e în întregul, în viața

1) S-ar putea ca *idea* despre țința ideală și omul în *timp* să fi fost și un reflex din Schiller, care în 1868 îi era lui Eminescu o lectură proaspătă; și anume din *Über die ästhetische Erziehung des Menschen*, scrisoarea IV: *wie der Mensch in der Zeit mit dem Menschen in der Idee zusammentreffen etc.* — Gh. B.-D.

lui internă devine identic cu al Poesis¹. Gânduri sclipitoare, dar fără adâncime — iată caracteristica ei.

«Și această receptivitate largă, tocmai pentrucă e largă, nu e adâncă, ci numai ca undele crește a unui vad. Ele sunt ca un material întâmplător și netrebuincios, până ce nu cade în ele idea, sămânța individualității poporului, care sămânță crește apoi ca un stejar și sugă din materialul receput, ca dintr'un pământ, indiferent ce vine pentru idea ce stejarul o represin ă, sucul creșterii și a înverzirii sale. Materialul receput dela străini nu e decât gunoiu, grăsime de pământ (oxigen, Sticksto(f) în aerul(l) pe care stejarul întru desvoltarea ideei ce i-o (?) urmărește, îl sugă în nervii săi»².

p. conf. Gh. B.-D.

„INEPTIA” LUI EMINESCU

de C. Manolache

A scrie o bună biografie este a ști în prealabil să selecționezi elementele, aspectele și întâmplările vieții în genere, este a ști să accentuezi caracteristicile care fac să răsară personalitatea fizică și psihică a persoanei biografice, ocolind amănuntul divers și fără interes, și fixând pe ecranul monografiei o ființă care să rămâne pentru totdeauna, aceea ce a fost în viață.

Luxul amănuntelor și faptelor diverse, sincere sau tendențioase, care ar tinde mai mult către erudiția autorului, de cât către interesul descrierii, cade în banal și uneori în impietate.

Când omul, ilustru sau mediocru, e un artist, un gânditor în genere, chemarea biografului este de a privi în viața lui cu un ochiu spicuitor și selectiv, și a reda din ea ceea ce e esențial și de natură a servi la explicarea operei în sine.

Plutarc este și rămâne sub acest raport pildă în arta descrierii oamenilor mari.

¹ Fraza-i copiată exact. — Gh. B.-D.

² Pentru cuvântul de mai sus: „catilinar”, cf. scrisoarea din 6. II. 1871 (către I. Negruzzi), publicată în ed. Cuza, p. 649 și în I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, *Studii și documente literare* I 1931, 317 (și 326—327).

Cartea d-lui G. Călinescu, despre „*Viața lui Mihai Eminescu*”, deși întrunește elementele unei studioase opere sub acest raport, utilizând cele aproape 300 uvraje preexistente asupra poetului, și închegându-le într'un tot istoric cu destul meșteșug și multă râvnă, se prezintă totuși, alături de scăpărări evocative, și deci interesante, cu scăderi care sunt tocmai de aceea mai supărătoare.

Și e curios! Suflul cărții în genere ar părea stăpânit de acel explicabil elan admirativ, pe care, oricare ar fi biograful, trebuie să-l păstreze lui Eminescu al nostru. Spicuind viața destul de scurtă a poetului, manifestările lui fizice, înclinările psihice, înlănțuirile dintre aceste două, d-l Călinescu putea accentua, cu destulă reușită pe ceea ce formează sinteza remarcabilă a acestui subtil personaj, și a se feri de amănuntul divers, de natură a înjosi, fără a explica, și persoana și opera eminesciană. Dar d-l Călinescu — și aceasta vom cerca a evidenția — a cultivat la exces detaliul și faptul divers, în detrimentul ansamblului și chiar a atitudinii ce D-sa are față de poet, isbutind să ajungă la ceea ce credem că n'a dorit, adică la o sinteză cu totul inexactă și chiar obscură a personalității lui Mihai Eminescu. Să ne documentăm !

D-l Călinescu abuzează, vorbind de poet, de cuvântul *animal*. Il întâlnim deseori. Asta n'ar fi nimic, zoologicește vorbind. Dar cuvântul ia uneori aspecte atât de pejorative, în cât falsifică noțiunea intenționată de D-sa și ne prezintă de pildă pe Eminescu „*ca un animal inocent și sănătos, care asemenea armăsarului, își aruncă necurățenia pe iarbă ce-o paște*”. Ar fi fost poate suficient atât, într'o carte de 460 pagini, spre a afla că poetul era un om neîngrijit și chiar cu preferinți de om primitiv, (dacă aceasta ar fi riguros exact) sub raportul curățeniei și vieții domestice. Cam prea tare dar, să zicem, plastic! D-l Călinescu însă nu se îndeustulează cu această imagine. Știam și noi că Eminescu departe de a se purta ca un june spilcuit, în perpetua sa evadare din lumea realităților materiale nesocotea acel „*bien être*”, (poate de nevoie) pe care-l procură o haină și o cameră îngrijită. Dar biograful stăruie și nu uită :

„*gulerul soios*”, „*încălțăminte care mustea mucedă de noroae*”, „*rufăria fetidă*”, „*lipsa nasturilor dela pantaloni*”, hainele „*înturțurate de glod vechiu*”, rămânerea

„cu zilele în impuritate, ca un copil în scutecele ude”, că „preda spălătoresei gunoi”, că ființa lui „aspiră ca pielea groasă a mascurului întoarcerea în noroi”, etc.

Atâtea imagini multe și varii, care alături de acelea despre Creangă („bivol de geniu”, „bivol nămolos”) ne arată un dicționar cel puțin nepotrivit față de ceea ce se degajă din limba poetică și imaginile ambilor scriitori amici, și chiar față de realitatea în sine.

Orice s'ar zice, Eminescu, sub acest raport, ne apare prea scăzut, prea animal **nesimțit** și se pare că nu e tocmai așa, dacă e să creadă pe Slavici, care a convețuit cu dânsul, și ni-l descrie ca pe un om „*cu apucături boerești, căruia îi plăcea să se imbrace bine*”. Că nu isbutea, desigur că nu e vina nici a d-lui Călinescu, dar poate nici a poetului, care chiar în penuria ce i-a guvernat viața nu se complăcea câtuși de puțin în situația... armăsarului cu iarba și nici a mascurului cu noroiul.

Dar Eminescu primește un calificativ oribil și sub aspectul său moral, cu toate că nici d-l Călinescu nu e convins că-l merită. Reeditând acuzarea că Eminescu ar fi furat (?), pe când era bibliotecar la Universitatea din Iași, o masă și niște scaune, biograful, eliminând din rechizitorul său examinarea substratului cauzal și intențional, califică fapta drept „*o crimă oribilă, desgustătoare*”. Lăsând de-o parte că chiar justiția scuză și scoate din cauză uneori „starea de necesitate”, când cineva, aflat în extremă lipsă, își apropie ceva indispensabil vieții sale, dar chiar morala simplă nu poate afirma că acest gest, care poate fi un împrumut, ilicit desigur, cu intenția de a restitui obiectele după folosință, ar fi un așa fapt în cât să merite calificativul de *ticăloșie*, pe care d-l Călinescu îl tipărește atât de ușor în cartea sa, și încă o ticăloșie de natură.... „*să surpe temeliiile morale ale societății...*” (!!).

Să fie sub acest raport Eminescu, acest geniu reprezentativ al sufletului nostru, un ticălos? — O, nu! Nici d-l Călinescu nu se crede pe sine Căci — **tot din cultul pentru amănuntul divers și peste care orice biograf pios trebuie să sară** — D-sa ne arată drept „înscenare” cealaltă acuzare de furt de cărți ce se pune în sarcina poetului, și subliniază „*toată amărăciunea omului onest*” pe care Eminescu o simte în fața răutății semenilor săi. Atunci, poate un

om onest să comită vre-odată o ticăloşie? Dacă nu, crede D-sa că „studioşii şi şcolarii vor izbuti să consulte cu folos cartea” sa?

Şi fiindcă vorbim de şcolari, este locul să vedem cum era înzestrat „profesorul” Eminescu sub aspectul lui de pedagog.

Din acest punct de vedere, se pare că d-l Călinescu nu e deplin fixat. Şi iată de ce: Vorbind despre poet pe când acesta era profesor de germană, ni se spune că el era „naiv de nepedagogic” şi de o „pedanterie barbară” (!). Câteva pagini mai apoi, însă, biograful bagă de seamă că Eminescu era pătruns de „atâta clarviziune pedagogică”, în cât el reprezintă „cel mai ridicat nivel al conştiinţei culturale”. Cum se împacă naivitatea cu clarviziunea?

La fel îl cunoaşte biograful pe poet şi din punctul de vedere al atitudinii lui exterioare, faţă de lume şi de opera sa. Era Eminescu un om sfios, un om modest sau un tip vanitos? Cartea ni-l arăta foarte proteic şi anume că: el era „din fire sfios”, era „culme a modestiei” iar în altă parte că poetul avea „o rezervă mândră, nu fără ostentaţie”, adică puţin *poseur*, nu? Şi când Maiorescu îl descrie „nepăsător la laude şi injurii şi lipsit de orice vanitate”, d-l Călinescu scrie că imaginea lui Maiorescu „este strîmbă”, deci Eminescu, „culme a modestiei”, e oarecum un Eminescu vanitos.

Preferăm imagina „cât de strîmbă” a lui Maiorescu, care are faţă de d-l Călinescu, cel puţin superioritatea că magistrul a cunoscut de-a dreptul pe poet.

Să venim la o lature, poate cea mai principală din sufletul şi opera lui Eminescu. Partea lirico-erotică. Pentru d-l Călinescu poetul nu era câtuşi de puţin un erotic romanţios, adică în amor departe de a fi un liric suav, platonice, atât în viaţă, cât şi în poezie, era din contră doar „un tip sexual veneric” stăpânit pur şi simplu numai de obsesia „funcţiuni erotice”. Eminescu după biograf, „nu are mistica... marilor romantici” iar dragostea pentru el era un simplu „leagăn de desfătări venerice”, şi d-l Călinescu insistă pe această latură. Lasă că era destul să fi spus „un tip sexual”, ori mai bine senzual, şi că nu mai stăruie în nuanţa *venerică*, nuanţă care astăzi, perzându-şi origina etimologică (chiar în unele dicţionare), a păstrat un sens pur patologic (luetice sau gonoreice). Dar credem, ca să utilizăm un cuvânt al D-sale, că imagina erotică eminesciană a d-lui Călinescu e cel puţin *strîmbă*.

N'a fost poet care să fi cântat iubirea mai amplu, mai adânc ca Eminescu. Nu e locul să aducem atâtea citate, spre a dovedi că toți cântăreții amorului, chiar cei mai puțin *venerici*, au avut în afară de imagina eterată, suavă, a iubirei pure (dacă ea ar exista) și preferințele lor dulci pentru... buze calde, sâni rotunzi și brațe albe. Până și pudicul Vlahuță a fost indiscret în fața fiorului acestor inspiratoare rotunzimi, către care — firește — râvnesc chiar și idealistii cei mai sentimentali.

D-l Călinescu, spre a fi consecvent cu imaginea animalică trezită despre Eminescu, a apăsât — explicabil — pe inclinațiile lui de acest fel, amintind din operă tot ce l-ar fixa ca un rob al desfătărilor venerice, dar a lunecat voit peste laturea lirico-platonică, tot așa de apreciabilă.

E adevărat că poetul a cântat și acel

. *instinct atât de van*
Ce le-abate și la pasări de vre-o două ori pe an

E adevărat că a înstrunat mult lira „îmbrățișărilor”, „a ume-rilor goi”, „a tremurului de pleoape” etc.

Dar cum se pot nesocoti și acele vibrații de romantism pur, de mistică imanentă, ce abundă în poezia lui Eminescu?

„Și-o să-mi răasai ca o icoană
A pururi verginei Marii
Pe fruntea ta purtând coroană —
Unde te duci? Când o să vii?

Sau

Ci tu rămâi în floare ca luna lui April
Cu ochii mari și umezi, cu zâmbet de copil;

Zâmbetul de copil,
 Sau mai edificator (prin definiție)

Ce e amorul? E un lung
Prilej pentru durere,
Că mii de lacrimi nu-i ajung
Și tot mai multe cere.

*De-un semn în treacăt dela ea
El sufletul ți-l leagă,
În cât să n'o mai poți uita
Viața ta întreagă...*

Am putea urma cu citatele („Atât de fragedă”, „Despărțire”, etc.) dar ne oprim la această ultimă strofă, care, ea singură, dă în lături orice predilecție venerică... „Un semn în treacăt” care-ți leagă sufletul. Putea poetul, obsedat de sexual, să fi mărturisit că amorul i-l sugerează doar un șold în legănare, o pulpă rondă, sau alte chestii... ale pârdałnicei Venus. Dar să fim serioși cu toții! Și mai ales drepți! Să nu prezentăm un Eminescu stăpănit exclusiv de o „însatisfacțiune erotică obișnuită la indivizii comuni”, căci protestează „Venere și Madonă”.

. . . . tu ești sfântă prin iubire....

D-l Călinescu, care dovedește desigur inteligență în cartea sa și cu adâncimi poate încă nemărturisite, analizând intelectul lui Eminescu, încearcă asupra-ne o amară deziluzie. Încearcă, dar nu reușește, fiindcă se contrazice.

Noi îl cunoaștem pe poet, din variile lui manifestări, ca o minte vastă și cercetătoare, preocupată de cele mai subtile probleme transcendente în care se afundă cu o pregătire caracteristică. Ne uimise de tânăr prin vioiciunea spiritului și volubilitatea expunerii (uneori profund până la tenebre), prin noutatea imaginilor și inventivitatea termenilor, calități cari toate îi conferiseră, chiar din partea criticilor acerbi, rangul de *geniu*. Geniu e talent potențat și aflat tocmai sus pe scara valorilor intelectuale.

Iată însă că d-l Călinescu încearcă să-l debarce. Repet: încearcă. Fiindcă deși ne spune că Eminescu e „un om cu deosebire superior” cu o „serioasă orientare” și că „singurul om care l'a înțeles dela început și cu care se putea înțelege în toată întinderea vieții sale spirituale” era Maiorescu, spirit ascuțit și foarte exigent, totuși în partea finală, atribue lui Eminescu „o inteligență limpede, dar mijlocie, ca o apă curgătoare, fără ochiuri adânci”.

Va să zică d-l Călinescu n'a zărit tocmai ochiurile adânci, care sunt esența acestui izvor tumultuos de ape, în tot ce a cugetat și scris, una din cele mai profunde gândiri pe care le-a produs neamul nostru. Care să fie cauza? Șovăim s'o spunem.

Spre finele cărții d-l Călinescu vorbește de agonia și chiar de *moartea morală* a poetului. Socotim că e vorba de o eroare etico-psihologică.

Un individ valid, în deplinătatea forțelor spirituale și cu descernământul liber de a se supune comandamentelor morale prestabilite de etica socială, care își dă seama de granița dintre licitul și ilicitul moral, moare moralmente, când cu voință își dă frâu înclinărilor nocive, ca și condamnatul care suportă o adevărată *moarte civilă* prin o pedeapsă criminală.

Dar când cineva suferă o alterare patologică a frâului moral, când descernământul său se acopere în zăbranic și libera alegere a actelor sale e paralizată, acela devine pur și simplu un alienat. Nebunul e nebun, și nimic mai mult. Nu avem nebuni morali și nebuni imorali.

De aceea credem că d-l Călinescu nu face bine atunci când fixează ca dată a morții morale a lui Eminescu, clipa când „ultimul zăplaz al judecății se prăbușise”, căci s'ar putea broda alte impietăți pe seama vieții lui.

Un mort moral nu mai reînvie. Un nebun reintră viu în sfera morală când se însănătoșează. Dar în genere biograful are o atitudine inexplicabilă față de aspectul moral al lui Eminescu. Sub acest raport caracterul frapant al poetului este marea — să zicem superioara — sa modestie și remarcabila sa onestitate psihică. Venim la titlul acestei expuneri.

Eminescu, om în adevăr cu conștiință superioară despre ce se știa vrednic să facă, și ce nu, pe când era la Berlin, renunță să mai studieze niște documente istorice atunci când, acolo, i se cere o delegație oficială din partea statului român. Când cercetezi ceva pentru tine și nu antrenezi nici o răspundere, poți lucra cum te pricepi. Când însă cercetarea ta se îmbracă cu auspiciile statului, ești mai precaut și mai atent. Eminescu simte acest scrupul și renunță. Această abținere, cu temei logic și moral atât de superior, este calificată de d-l Călinescu, ca fiind „*numai o inepție*” (Vezi

dicționarul Candrea—Adamescu: ineptie = netrebnicie, neghiobie...).

Și lucru curios, însuși d-l Călinescu scrie că „*scrupulozitatea care face din Eminescu un mare poet*” și că: „*aceeaș conștiințiozitate îl face să...*” sau: „...cu un lăudabil simț de cultură...” etc:

Cum poate cineva utiliza un termen atât de *tare*, pentru un om așa de mare! *ineptie*?

Eu unul aș dori ineptia aceasta tuturor tinerilor, cari socotindu-se impecabili și pregătiți la orice, abordează probleme ce le trec peste puteri și-i descoperă ca superficiali.

Și scriu aceasta cu părere de rău pentru opul remarcabil ca râvnă, sistematizare a materiei și evocatoare monografie eminesciană, care dacă abundă în analiză, se clatină ca sinteză.

C. Manolache

COLECȚII COMPLETE DIN

BULETINUL

MIHAI EMINESCU

ANUL I 1930 ȘI ANUL II 1931

a 150 lei

OFERĂ ADMINISTRAȚIA BULETINULUI

CERNĂUȚI, STR. ARH. EUSEBIU POPOVICI Nr. 4

MULTE ȘI MĂRUNTE

„Albul munte”. — Amicului F. I., vers 41—48.

Dar deacă gândul zilelor mele
Se stinse 'n mintea lui Dumnezeu
Și deacă pentru sufletul meu
Nu-i loc aicea, ci numai 'n stele:
Voiu, când mi-or duce îngerii sei
Palida-mi umbră în ALBUL MUNTE,
Să-mi pui cununa pe a mea frunte
Și să-mi pui lira la căpătâi.

Câți se vor fi întrebât: Ce va fi fost, în gândul juvenilului Eminescu *albul munte*?

În tot cazul un munte cu *umbre de morți* (idee grecească), duse acolo de îngeri (idee creștină), adevărat de ființe binefăcătoare; un munte alb, în lumină albă¹⁾.

„Raiul creștin n'a putut fi, albul munte”; acel raiu era la șes.

Dr. Fr. Delitzsch (*Wo lag das Paradis*, 1881. p. 29) adaogea chiar că legendei despre paradisul biblic nu-i samănă nici o legendă indogermană, nici greacă, nici indică.

Dacă, deci, noțiunea lui Eminescu nu-i jidano--creștină, ea trebuie să fie *orientală*: caldeană, persică, indică; și 'n acest caz avem o probă foarte timpurie despre *orientalism* la Eminescu!

La *Caldeeni* (după Lenormant, *Histoire ancienne de l'Orient*, t. V, p. 289) răposatii fericiti locuiesc într'un munte de argint (*sur la montagne d'argent*).

În *zoroastrism* (la *Persi*) geniile bune locuiesc în muntele Orientului (*montagne de l'Orient*), cel luminat de mii de sori. (Tot acolo, p. 397).

Munții *indici*-mitici sunt tot sfinți și locuințe de zei: Ciwas e 'n m. Kai-lâsos, Vișnu în m. Merus. Un mitograf orientalist, Wallheim da Fonseca (*Mythologie des alten Indiens*, Berlin, 1855, p. 75) descrie acei munți, conținând

1) *Umbra* morților apare la M. E. dela 'ntâia poezie publicată (Pumnul!), vers 18. *Amestecul* (conștient) greco--creștin, asemeni.

cam ce ştia pe vremea lui Eminescu. În m. Merus, cu păuni, albine, nimfe şi ciacoras ce se hrăneau cu lumină de lună) era mult alb. Wallheim citează şi versuri indice:

Von Seen, Strömen, Bächen, von Teichen *mondbeglänzt*.

(Despre m. Kailāso).

Und rings umher geschmücket mit duftiger Blumenkranz

Erschimmernd wie die Sonne in heitrer Tage Glanz.

(Despre m. Merus).

Şi Ciwkas, zeul nimicitor şi creator, era tot alb ca zăpada (Benfey, *Indien*, în enc. Ersch şi Gruber, p. 179).

Etc. Etc.

Date speciale despre munţi se pot căuta şi în Nork, Dicţionarul mitologic din care eu scot numai definiţia Libanonului: *mons albus propter niveum colorem sic dictus*.

Cu *albul munte* al lui Eminescu suntem, aşadar, în Orient, *probabil* în India, pe care pela 1868 poetul o cunoştea: pentruce n'ar fi cunoscut-o şi la a. 1867, 1866?

Pentru mine, personal, *albul munte* este un *indism* precoce.

Gh. B.-D.

P. S. Ulterior, revăzând pe M. Winternitz (*Geschichte der indischen Literatur*, vol. I, 1908, p. 293) găsesc (în resumatul *Mahabharatei*) că „albul munte” este m. Kailasa: „Unter verschiedenen Abenteuern und Kämpfen mit Rakshasas kommt das fünfte Jahr heran in welchem Arjuna vom Himmel zurückkehren soll. Um ihn zu treffen, begeben sich die Brüder auf den *«weissen Berg»* (den Götterberg Kailasa)». — Quod erat demonstrandum!

Gh. B.-D.

Şi iarăşi „albul munte”. — Confuzia eminesciană: raiu = alb munte se poate explica prin faptul că unii învăţaţi credeau că *paradisul* a fost în munţii indici; şi că Eminescu va fi auzit de-această idee. Astfel Gatterer, Müller şi alţii (citaţi de romanticul Fr. Creuzer, *Symbolik und Mythologie*, v. I, 1836, p. 356) aşează raiul în muntele Meru, unde-i «ascunsă puterea primordială a lui Dumnezeu, unde Dumnezeu zace îngropat».

Despre Kailosa mai citez un text din geograful Carl Ritter (*Die Erdkunde von Asien*, vol. I, 1832, p. 13): I se zice paradisul lui Siva sau adunarea zeilor. Spre el zboară lebedele sfinţite, pentrucă acolo sunt râurile curate în care se scaldă zeii, Kailosa «străluceşte ca scipiciul cel mai luminat al oglinzilor; este o privelişte dumnezească, vărfurile-i se ivesc de departe ca florile albe de *lotus*,

ca un zimbet al lui Siva sau Mahadava, mare zeu». Geograful german adaogă: «Ein erhabenes Bild vom prachtvollen Glühen und Glänzen weitleuchtender Schneeketten».

Eminescu va fi cetit ceva de-acest fel.

Gh. B.-D.

Școala primară (National-Hauptschule) cercetată (1858—1860)
de elevul Mihai Eminovici

Și iarăși Eminescu în nemțește. — O traducere germană completă a poeziilor lui Eminescu, după ediția Maiorescu, o are gata d-l Reinhold Scheibler, profesor la Chișinău — (v. studiul nostru „Luceafărul în nemțește”). Traducerile sunt, aproape peste tot, la înălțime. Câteva probe :

IM VOLKSTON (La mijloc de codru des).

Mitten in dem dichten Forst
Kommen Vögelein vom Horst
Aus dem Haselnussgesträuch
Zu der Lichtung an dem Teich,
An dem Teich mit frohem Glanze,
Der im hohen Schälteskranze
Wellenatmend leicht sich schaukelt,

Wenn ihn bis zum Grund *durchgaukelt*
Licht des Mondes und der Sonne,
Vogelzuges Wanderwonne,
Licht des Mondes und der Sonne,
Schwalbenflug in weite Ferne,
Bild der Maid, die mich hat gerne.

Sfârșitul „Doinei” :

Stefan, König hoch und hehr,
Weile nicht in Putna mehr!
Lass' den Prior ganz allein
Sorgen für das Kloster sein;
Lass' nur die Anachoreten
Zu den Heil'genbildern beten,
Sorgen, dass die Glocke schlage
Ganze Nächte, ganze Tage,
Bis es einst den Hergott reut
Und er dir dein Volk befreit.
Steig'empor aus deiner Gruft,

Schmettre Hornruf in die Luft,
Der die Moldau zu dir ruft.
Klingt der erste Hornruf an,
Kommt die Moldau Mann für Mann;
Wenn es ruft zum zweiten Mal,
Ziehn herbei die Wälder all;
Bei des dritten Hornrufs Wehen
Muss ein jeder Feind vergehen,
Unsre Grenzen frei erstehen;
Raben feiern ihre Feste,
Galgen hängen voller Gäste.

In sfârșit, din „Scriscarea a treia” :

Hier aus dem Rovinetale
Grüss'ich, Lieb, dich viele Male
Doch nicht mündlich, nein, geschrieben
Da du mir so fern geblieben.
Möcht'ich bitten, bitten sehr,
Schicke mir doch etwas her,
Was bei euch das Schönste wär':
Sei's der Wald mit grünen Auen,
Deine süssen Augenbrauen;

Während ich dir schicken werd',
Was bei uns hier hochgeehrt:
Siegesbanner unsrer Heere,
Wald mit grünem Blättermeere,
Meinen Helmbusch, stolz zu schaun,
Meine schwarzen Augebraun.
Wisse, dass ich bin gesund,
Danke Jesu Christo und
Küss dich, Liebchen, auf den Mund.

Și finalul, imprecăției:

Steig' hernieder, alter *Pfähler*, reck' die Faust aus deiner Gruft
Pack'sie, teil' sie in zwei Haufen: hier den Irenn, dort den Schuft
Und in zwei geräum'ge Kerker werfe sie mit starker Hand,
Stecke drauf erst das Gefängnis, dann das Irrenhaus in Brand.

— Apariția volumului, pe care o dorim cât de apropiată, va fi un eveniment.
V. M.

I. N. Roman despre Eminescu. — Ca unul care (la 3 Mai 1931) am avut bucuria de a sta de vorbă cu „Junimistul” Ioan N. Roman, sunt astăzi în măsură să aduc (după chiar însemnările autografe ale autorului, scrise sub ochii mei) următoarele întregiri și rectificări în amintirile (publ. în „Adev. lit. și artistic” Nr. 535 din 8 Martie 1931) regretatului închinător al lui Eminescu: 1) în pag. 3 coloana 3 jos *Versul eminescian*, în loc de „egal cu moldovenismul *să-mi pară*”, îndreaptă: „cu moldovenismul *să-mi paie* = *să-mi pară*”; 2) pag. 4 col. 1 sus *Eminescu în arest*, la „îngrijindu-și rănila dela picioare” e de adăus: „își sume case pantalonii”; 3) ibidem, jos, în loc de „să pardosească tot orașul c’un strat de aur”, I. N. Roman scrie: „să pardosească tot Iașul c’un strat de aur, uite-așa! — (Și cu palma-mi arată că stratul de aur cu care Nababul ar fi putut pardosi tot Iașul ar fi fost de-o șchioapă de gros)”. — Iar la „Nababul”, I. N. Roman adăuse Nota: „Nababul este G. Gr. Cantacuzino, cel mai mare proprietar fonciar și fost prim-ministru. Eminescu îl cunoștea dela „Timpul” la care Nababul, fusese cel mai mare contribuabil”.

* * *

Eminescu și Epaminonda Bucevschi. — O mărturie care vrea să ne spună că împrieteniții Eminescu și pictorul Epaminonda Bucevschi (vezi „Făt-Frumos” 1931, 5—7) se cunoșteau din fragedă vârstă. E vorba de petrecerea hoinarului Eminescu la Blaj (Mai-Sept. 1866), și ne comunică Dr. E. Dăianu (artic. *Eminescu în Blaj* ap. în „Tribuna”, Sibiu Nr. 75, 8 Mai 1902 — Nr. 83, 20 Mai 1902) prin rostul *părintelui* călugăr Domșa: „Părintele călugăr Domșa își aduce și mai bine aminte de el [Eminescu]:

— L-am cunoscut prin Iunie; mi-aduc aminte de pe aceea că-l vedeam mâncând cireșe. Trecând spre grădina l-am văzut în curtea seminarului; și auzind că-i din Bucovina, am prins vorbă cu el și îl întrebai despre niște cunoscuți ai mei, foști studenți la Beiuș, unde am fost și eu un an; întrebam anume despre un Ciupercovici¹⁾ (nu fostul metropolit, ci poate o rudenie a lui — a murit și acesta) și despre un Epaminonda Buceșcu, fost pictor; a murit și el. Băiatul Eminescu spunea că i-a cunoscut”.

* * *

„GAJUS” = EMINESCU. — Pentru ecuația „Gajus” = Eminescu (v. pag. 13) cf. nu numai O. Minar, *Cum a iubit Eminescu* (1912) 158, ci și schița lui Eminescu, *La aniversara* („Ea se numia Cleopatra, iar el Gajus Iulius Caesar Octavian August” etc.), schiță în care și *Tolla* (din german, *toll* = ne-bunetec, zvăpăiat!) e identică cu „Tolla” = Veronica Micle din același Minar 94, 96, 97 și 101!

LECA MORARIU

1) Deci (cf. buletin „Mihai Eminescu” II 1931, 96) iar un Bucovinean la Beiuș!

REDAȚIONALE

D-lui Gh. B.-D. — Firește, re îndatorați dacă ne puteți comunica mai multe despre „Cusmirschi, prietenul favorit al lui Eminescu” care s'a sinucis pela 1877 (v. „Făt-Frumos” 1932, 23).

* * *

Ilustrațiile din acest fascicol. — Cele două interioruri din Școala primară Cernăuțeană („National-Hauptschule” — și astăzi școală primară): după fotografii luate în 15 Martie 1932; iar fațada după o fot. comunicată nouă (1931) de d-i Mihai Vicol, directorul aceleiași școli.

Tinda (vestibulul) școalei primare din Cernăuți cercetate de elevul
Mihai Eminovici

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE «BUCOVINA», I. E. TOROUTIU
BUCUREȘTI III.— STR. GRIGOIRE ALEXANDRESCU 4.— TEL. AUT. 210X43